

Politický život Slovákov vo Vojvodine v rokoch 1924 – 1929

Ján Tkáč

TKÁČ, Ján. Political Life of Slovaks in Vojvodina in 1924–1929. In *Historický zborník*, Vol. 34, 2024, No. 2, pp. 88-125

Abstract: The main characteristic of the political activity of the Slovaks in Vojvodina (Yugoslavia) in the years 1924 – 1929 was the cooperation between Slovak national party with main serbian National radical party and, as a reaction to this, the departure of the majority of Slovaks from Slovak national party and their leaning towards other political parties. The Slovaks and their party were in a difficult position because cooperation with one of the national Serbian political parties meant revenge from the other when the political conditions changed. Frequent changes of government and frequent elections (every other year) had a very negative effect on Slovak politics. What the Slovaks gained from one government for cooperation with the ruling party, they mostly lost after the change in political conditions. Due to the political failures of the Slovak National Party, its representatives decided to rename it to the Slovak National Peasants' Party in 1927, in order to emphasize that the party is not only national but represents the majority of Slovaks who are peasants. King Alexander's coup d'état in 1929 was accepted by many Slovaks with satisfaction because, in addition to Slovak National Peasants' Party, all political parties were banned. The most important politically active Slovaks in Vojvodina in this period were chairman of the party Ľudovít Mičátek and publisher Andrej Labáth. Keywords: Yugoslavia, Vojvodina, Slovak National Party, foreign Slovaks, parliamentarism, elections, minorities in politics, Bački Petrovac, Bačka, Banat, Srem

Predmetom tejto štúdie je politický život Slovákov vo Vojvodine v Kráľovstve Srbov, Chorvátov a Slovincov (Kráľovstvo SHS – Juhoslávia, ďalej SHS alebo Juhoslávia)¹ v rokoch 1924 – 1929 a nadväzuje na štúdiu Politický život Slovákov vo Vojvodine v rokoch 1918 – 1924.² Politickým reprezentantom Slovákov v Juhoslávii bola Slovenská národná strana, ktorej predseda bol advokát Ľudovít Mičátek.³ Na rozdiel od predchádzajúceho obdobia, keď sa Slovenská národná strana orientovala na spoluprácu s celoštátnou

¹ V roku 1929 bol názov štátu zmenený na Kráľovstvo Juhoslávia.

² TKÁČ, Ján. Politický život Slovákov vo Vojvodine v rokoch 1918 – 1924. In *Historický zborník, vedecký časopis o slovenských národných dejinách*, roč. 33, 2023, č. 2, s. 41-77, ISSN 1335-8723.

³ Ľudovít Miloš Mičátek (1874 Kysáč – 1928 Viedeň) bol právnik, redaktor, vydavateľ, publicista, advokát a politik. Študoval právo v Prešove, Debrecíne a v Budapešti. Roku 1899 advokátsky praktikant na Myjave, 1901 – 1902 koncipient v Martine, 1902 – 1928 majiteľ a vedúci advokátskej kancelárie v Novom Sade. Organizátor politického, kultúrneho a hospodárskeho života dolnozemskej Slovákov v Uhorsku a v kráľovstve SHS, zakladateľ peňažných ústavov. Obhajoval Slovákov v Kovačickom procese (1907). V rokoch 1908 – 1914 a 1919 – 1920 majiteľ a vydavateľ mesačníka *Dolnozemský Slovák*. Predseda Slovenskej národnej strany v SHS.

srbskou Demokratickou stranou Svetozara Pribičevića, v tomto období nadväzovala Slovenská národná strana spoluprácu s celoštátnou srbskou Národnou radikálnou stranou, ktorú viedol Nikola Pašić.⁴ V roku 1927 došlo k premenovaniu Slovenskej národnej strany na Slovenská národná roľnícka strana a ku generačnej obmene jej vedenia. Po zrušení parlamentného systému v Juhoslávii v roku 1929 Slovenská národná roľnícka strana zanikla. Politické dejiny vojvodinských Slovákov boli dlho na okraji záujmu slovenskej historiografie. Ešte viac to platí o srbskej historiografii, ktorá sa zaoberá hlavne srbskými dejinami. Dejiny vojvodinských Slovákov v kráľovskej Juhoslávii v rokoch 1918 – 1941 boli počas vyše štyridsaťročnej vlády komunistov posudzované v duchu komunistickej ideológie. Trvalo vyše dvadsať rokov, kým sa politickým dejinám Slovákov vo Vojvodine začali venovať historické práce nesocialistického charakteru. Spomeniem iba najvýznamnejšie, ako napríklad knihu *Slováci v Kráľovstve Srbov, Chorvátov a Slovincov 1918 – 1929* od Gabriely Gubovej- Červenej⁵ alebo knihu *Vlastný vlastnému Česká a slovenská menšina v medzivojnovnej Juhoslávii (1918 – 1941)*⁶ a štúdiu „Menšinové záležitosti“ – *Politické organizovanie českej a slovenskej menšiny vo voľbách do Ústavodarného parlamentu 1920* od chorvátskej historičky Vlatke Dugački.⁷ Gabriela Gubová Červená opisuje prevažne politiku Slovenskej národnej strany v Juhoslávii v rokoch 1918 – 1929. Vlatka Dugački venuje takmer polovicu knihy Slovákom a ich politike v celoštátnych súvislostiach, ktoré boli poznačené srbsko-chorvátskym súperením.

Vojvodinskí Slováci boli roztrúsení v niekoľkých volebných okresoch. V Bácske boli Slováci v štyroch okresoch a v meste Nový Sad, ktorý bol samostatný volebný okres. V novosadskom volebnom okrese žili v obciach Petrovec, Kysáč, Hložany, Kulpín a v menšom počte v meste Nový Sad. V báčskopalánskom okrese žili vo väčšom počte v Silbaši a v menšom počte v Starej Palánke a Číbe.⁸ V odžackom okrese boli v obciach Pivnica, Selenča a Laliť. V báčskotopolškom okrese žili v Bajši. V Banáte boli Slováci v piatich okresoch. V kovačickom okrese žilo najviac Slovákov v Banáte a to v Kovačici a Padine. Vo vršackom volebnom okrese žili Slováci v Hajdušici. V alibunárskom okrese

⁴ Svetozar Pribičević (1875 – 1936). Srbský politik z Rakúsko-Uhorska a publicista. Jeden zo zakladateľov Demokratickej strany v Kráľovstve SHS. Zo začiatku bol stúpenec silnej centrálnej moci a neskôr jej tvrdý odporca. Po zavedení kráľovej diktatúry v roku 1929 bol internovaný. Posledné roky života prežil v emigrácii v Československu.

Nikola Pašić (1845 – 1926). Politik, dlhoročný predseda vlády Srbského kráľovstva a vlády Kráľovstva SHS. Zakladateľ a vodca Radikálnej strany, ktorá bola najsilnejšia v Srbsku.

⁵ GUBOVÁ ČERVENÁ, Gabriela. *Slováci v Kráľovstve Srbov, Chorvátov a Slovincov 1918 – 1929*. Báčsky Petrovec : Slovenské vydavateľské centrum, 2015, 320 s. ISBN 978-86-7103-448-7.

⁶ DUGAČKI, Vlatka. *Svoj svome Češka i slovačka manjina u međuratnoj Jugoslaviji (1918.- 1941.)*. Zagreb : Srednja Europa, 2013, 475 s. ISBN 978-953-7963-04-0.

⁷ DUGAČKI Vlatka. „Manjinska posla“ – Političko organiziranje češke i slovačke manjine na izborima na Ustavotvornu skupštinu 1920. godine. *Časopis za suvremenu povijest*, roč. 44, 2012, č. 2, s. 389-413, ISSN 0590-9597.

⁸ Stará Palánka, časť súčasného mesta Bácska Palánka. V tom čase nejestvovala jedna obec Bácska Palánka, ale viacero nezávislých obcí: Stará Palánka s väčšinovým srbským obyvateľstvom, Nemecká Palánka s väčšinovým nemeckým obyvateľstvom a Nová Palánka. Slováci väčšinou žili v Starej Palánke. Číba alebo Číb, v súčasnosti Čelárevo.

v Slovenskom Alexandrovci.⁹ V pánčevskom okrese vo Vojlovici. Vo veľkobečkereckom okrese v Aradáči, Bielom Blate a menší počet Slovákov bol v meste Veľký Bečkerék.¹⁰ V novokanižskom okrese žili v Potiskom Svätom Mikuláši.¹¹ V Srieme boli Slováci v štyroch okresoch. V staropazovskom okrese žilo najviac Slovákov a to v Starej Pazove a menej v Slankamenských vinohradoch. V zemunskom okrese žili v menšom počte v obciach Ašaňa, Bóľovce, Dobanovce a Surčín. V ilockom okrese boli v Iloku, Erdevíku, Binguli, pričom Ilok bol chorvátsko-srbsko-slovenské mestečko a Erdevík srbsko-nemecko-slovenko-maďarská obec. V šidskom okrese žila malá skupina Slovákov v mestečku Šíd.¹²

Výsledky parlamentných volieb v roku 1923 v novosadskom volebnom okrese¹³

Novosadský okres	Radikáli	Demokrati	Nemci	Roľníci	Socialisti	S. Protić (odštiepen- ci radikálnej strany)
Petrovec	88	241	15	19	19	1 040
Hložany	43	1	1	3	2	469
Kysáč	124	6	2	6	30	611
Kulpín	278	8	4	4	10	310
Begeč	412	36	2	5	37	–
Rumenka	252	3	-	9	10	3
Starý Futog	448	113	573	80	96	18
Nový Sad	1767	394	64	42	290	287
Despot Sv. Ivan (Despotovo)	623	36	2	6	1	3
Kač	314	11	282	3	45	9
Šove (Ravno Selo)	386	13	227	31	8	8
Temerin	191	110	436	39	1076	296

1. Volebný pakt Slovenskej národnej strany s radikálmi a voľby do parlamentu v roku 1925

Juhoslovanská vláda, ktorá bola zostavená po voľbách v roku 1923, netrvala dlho.¹⁴ Chorvátsko-srbské trenice vyústili v lete 1924 do vládnej krízy. Predseda vlády Nikola

⁹ Slovenský Alexandrovac, v súčasnosti Jánošík.

¹⁰ Veľký Bečkerék, v súčasnosti mesto Zrenjanin.

¹¹ Potiský Svätý Mikuláš, v súčasnosti Ostojićevo.

¹² LABÁTH, Andrej. *Naša politika od prevratu dodnes*, s. 92-93.

Mestečko Ilok v západnom Srieme v súčasnosti patrí Chorvátsku a tu ho uvádzame pre jeho blízkosť k báčskym obciam na ľavom brehu Dunaja. Ilok je na pravom brehu Dunaja oproti Bácskej Palánke. Erdevík a Bingul'a sú súčasťou Vojvodiny v Srbsku.

¹³ Výsledok hlasovania v novosadskom okrese. In *Národná jednota*, roč. 4, 1923, č. 12, s. 3.

¹⁴ LABÁTH, Andrej. *Naša politika od prevratu dodnes*. Petrovec : Kníhtlačiareň úč. spol., 1932, s. 44-47.

Pašić podal demisiu a kráľ Alexander I. Karađorđević poveril zostavením vlády demokrata Ljubu Davidovića.¹⁵ Počas tejto vlády došlo k zmene vnútroštátnej politiky. Počas prvých dní svojho vládnutia dosadila na svoje staré miesta radikálmi povýhadzovaných notárov v slovenských obciach Petrovec, Kysáč a Hložany. Vláda mala podporu parlamentu, ale nezískala podporu kráľa Alexandra I., ktorý v októbri 1924 spôsobil pád vlády. Vymenoval novú vládu, ale vzhľadom na to, že nemala väčšinu v parlamente, vypísal voľby do parlamentu na 8. februára 1925.¹⁶

Vzhľadom na blížiacu sa voľbu a na nejasnú politickú situáciu sa 27. novembra 1924 v Novom Sade konala najprv celonárodná porada „*dôverníkov*“ Slovenskej národnej strany (ďalej SNS)¹⁷ a potom 11. decembra všeobecná porada strany, na ktorej mali zaujať definitívne stanovisko k nastávajúcim voľbám a navrhnúť vlastných kandidátov do volieb. Prítomných bolo 53 delegátov z takmer všetkých slovenských obcí. Porada ocenila, že za trojmesačnej vlády demokrata Ljuba Davidovića boli v niektorých slovenských obciach do svojich funkcií znova ustanovení slovenskí notári. Na porade sa zaoberali aj odpoveďou radikálnej strany na ponúknutú spoluprácu, ktorú SNS navrhla v memorande ešte v júli 1923.¹⁸ Hlavný odbor radikálnej strany v Belehrade konečne rozhodol, za akých podmienok bude spolupracovať so SNS a poveril okružný odbor radikálnej strany v Novom Sade, aby vyjednal dohodu so SNS. Podľa predstáv radikálov mala byť spolupráca oboch strán postavená na nasledovných bodoch:

1. Slováci mali vstúpiť do radikálnej strany, v ktorej by sa vytvorila slovenská sekcia. V každej oblasti mal byť riadiaci výbor, ktorý by bol prostredníctvom výkonného výboru vo Vojvodine v spojení s hlavným odborom radikálnej strany v Belehrade.

2. Radikálna strana bude nápomocná pri slovenských cirkevných požiadavkách. Týkalo sa to evanjelickej cirkvi, keďže väčšina Slovákov vo Vojvodine boli evanjelici.

3. Na miestach, kde žijú Slováci spoločne so Srbmi, budú mať proporcionálne zastúpenie (miestne, okresné, oblastné).

4. Radikálna strana sľúbila Slovákom vo voľbách dve kandidátske miesta poslaneckých náhradníkov na volebnej listine radikálnej strany.

5. Všade tam, kde je dostatok slovenských detí, bude otvorená aj slovenská trieda. Výučba štátneho srbského jazyka bude začínať od tretieho ročníka. Na slovenských školách budú slovenskí učitelia a kde ich bude nedostatok, tak sa majú povolať učitelia z Československa. Radikálna strana sa zaviazala podporovať „*slovenské*“ gymnázium v Petrovci.

6. V slovenských obciach môžu byť slovenskí úradníci. Radikálna strana sľúbila napraviť prípadné chyby po voľbách.¹⁹

¹⁵ Ljubomir Davidović (1863 – 1940). Srbský politik, zakladateľ a doživotný predseda Demokratickej strany. Dvojnásobný predseda juhoslovanskej vlády.

¹⁶ ŠESTÁK, Miroslav et. al. *Dějiny Jihoslovanských zemí*. Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 1998, s. 405. ISBN 80-7106-266-9.

¹⁷ Skratka SNS sa pre Slovenskú národnú stranu v Juhoslávii nikdy nepoužívala a nevyskytuje sa ani v dobových prameňoch. Skratku SNS používame len pre to, aby sme skrátili text a pre čitateľa na Slovensku.

¹⁸ LABÁTH, Andrej. *Naša politika od prevratu dodnes*, s. 48 a 41-42.

¹⁹ - th. Porada Slov. nár. strany v Novom Sade. In *Národná jednota*, roč. 5, 1924, č. 51, s. 1-2.

Na porade rozhodli, že v nasledujúcich voľbách bude SNS podporovať radikálnu stranu, ak dá garancie, že splní všetky požiadavky Slovákov a ak odstráni krivdy, ktoré boli dovtedy spáchané na Slovákoch.²⁰ Zároveň odmietli prvý bod radikálnej strany o rozpustení SNS. Všimli si, že radikálna strana obišla podstatnú slovenskú požiadavku spravodlivej pozemkovej reformy, ktorej sa SNS nemienila vzdať. Čo sa týka slovenských úradníkov v slovenských obciach, SNS neuspokojila iba možnosť ich vymenovania, ale požadovala za nutné vymenovať slovenských úradníkov v slovenských obciach. Na porade boli zvolení predstavitelia, ktorí mali vypracovať volebný „pakt“ (dohodu) s požiadavkami SNS. Vzhľadom na to, že SNS mala s podobnými predvolebnými dohodami zlé skúsenosti, požadovala od radikálnej strany, ktorá v tom čase opäť viedla vládu, aby najdôležitejšie slovenské požiadavky splnila ešte pred voľbami.²¹

Volebná dohoda medzi SNS a radikálnou stranou bola podpísaná 20. decembra 1924 v Novom Sade. Za SNS ju podpísali Dr. Jozef Hraško a Samuel Babylon a za radikálnu stranu Mita Đorđević a Miladin Veličković – Svinjarev.²² Hlavné slovenské požiadavky sa týkali slovenského zastúpenia v obecných úradoch, slovenských škôl a učiteľov, slovenského gymnázia v Petrovci, slovenských notárov a spravodlivého podielu Slovákov na uskutočňovanej pozemkovej reforme. Dohoda mala nasledovné znenie:

„1. Národná radikálna strana bude podporovať žiadosti Slovákov na cirkevnom poli.

2. V miestach, kde sú pomešani Slováci so Srbmi, Chorvátmi a Slovincami, do obecného, okresného a župného zastupiteľstva dostanú sa aj Slováci, proporcionálne k počtu duší. V meste Novom Sade majú mať Slováci dvoch predstaviteľov mestského zastupiteľstva pomedzi tých ľudí, ktorých Slov. národná strana označí.

3. Slováci do týchto volieb určia dvoch kandidátov – zámeníkov (zástupcov), ktorých Slov. národná strana vyberie.

4. Kde majú Slováci v zmysle zákona dostatočný počet žiakov, tam sa otvorí slovenské oddelenie. Vyučovanie srbského (úradného) jazyka sa začína v III-tej triede ľudových škôl. V slovenských školách učitelia sú Slováci. Jestli ich nieto nadostač, majú sa prijať diplomovaní učitelia z Československa, dotiaľ, kým nebude učiteľov z našich preparandií (učiteľské ústavy). Slovenské gymnázium [v Petrovci], poťažne jeho dobudovanie dľa potreby a možnosti podporuje radikálna strana.

5. V slovenských obciach, na koľko jesto spôsobilí Slováci za obecných úradníkov, títo majú prednosť a takisto aj v druhých úradoch. Nakolko je v tomto ohľade spáchaná nejaká chyba, má sa z mesta (ihneď) napraviť, a síce do 29. dec. 1925 roku, keď bude mať Slov. nár. strana svoju poradu.

6. Obecní notári: Ján Lamoš v Petrovci a Jozef Marčok v Hložanoch majú byť hneď, ale najpozdejšie do 28. decembra 1924 roku späť postavení. Kysáčsky notár [Vladislav] Urban bude na svojom mieste potvrdený.

²⁰ Š. Kronika nášho národného života. In *Národný kalendár na obyčajný rok 1926*, roč. 7, 1925, s. 177.

²¹ LABÁTH, Andrej. *Naša politika od prevratu dodnes*, s. 48-49.

²² Š. Kronika nášho národného života. In *Národný kalendár na obyčajný rok 1926*, roč. 7, 1925, s. 177.

Jozef Hraško bol advokát v Novom Sade. V roku 1927 bol zvolený za predsedu Slovenskej národnej roľníckej strany.

7. Vymenovanie, čili volenie obecných úradníkov v slovenských obciach a kde sú Slováci pomiešaní, proporcionálne sa prevedie čím skorej, ale dlá možností ešte pred novým rokom.

8. V ohľade dodeľovania agrárnej zeme a gruntov, Slováci sú rovnoprávni so Srbmi, Horvatmi a Slovincami a ich žiadosti sa má čím skôr vyhovieť. Konečné nákresy obcí majú byť ihneď predostrené.²³

Následne mali dohodu schváliť hlavný odbor radikálnej strany a porada SNS, ktorá bola naplánovaná na 29. decembra 1924. Dohoda nadobudla okamžitú platnosť dňom podpisu.²⁴ Zhromaždenie SNS, ktoré sa konalo 29. decembra 1924, prijalo volebnú dohodu s radikálnou stranou. Ako kandidátov do volieb navrhla strana v Novosadskom okrese a v meste Nový Sad sekretára SNS a správcu kníhtlačiarne v Petrovci Andreja Labátha a v Kovačickom okrese v Banáte predsedu miestnej organizácie SNS a evanjelického farára v Slovenskom Aradáči S. Širku.²⁵ V ten istý deň predseda SNS Ľ. Mičátek zaslal Okružnému národnému výboru radikálnej strany v Novom Sade list, v ktorom oznamoval, že SNS prijala v úplnosti volebnú dohodu s radikálmi a požadovala aj od radikálnej strany, aby okamžite splnila hlavné body dohody. Bolo to znovuuvedenie slovenských notárov do svojich funkcií, pomerné zastúpenie Slovákov v obecných zastupiteľstvách, aby ministerstvo výučby (školsťva) riešilo primeraným nariadením výučbu štátneho jazyka na slovenských školách, spravodlivé uskutočnenie pozemkovej reformy, aby príslušný okružný výbor dal vedieť, kde bude S. Širka zastupujúcim kandidátom vo voľbách do parlamentu, pričom odporúčali, že by najprimeranejším okresom bol kovačický. Vo svojom liste išiel Ľ. Mičátek nad rámec spoločnej dohody a informoval radikálnu stranu, že zhromaždenie SNS bude od svojich kandidátov žiadať, aby sa zasadili za daňovú reformu, zjednotenie zákona o daniach a aby sa československým legionárom priznali tie isté práva ako srbským vojnovým veteránom z prvej svetovej vojny, tzv. solúnskym dobrovoľníkom (*solunski dobrovoljci*).²⁶ SNS zverejnila svoj volebný program aj v *Národnej jednote*, ktorá vychádzala v Petrovci.²⁷

Vedenie SNS požadovalo splnenie aspoň časti slovenských požiadaviek ešte pred voľbami, aby získali na svoju stranu Slovákov, ktorí nemali dôveru v spoluprácu SNS s radikálnou stranou. Medzi skeptikov patrili aj vedúci predstavitelia strany ako napríklad predseda Ľ. Mičátek a sekretár A. Labáth, ktorý sa o záväzku radikálnej

²³ Zápisnica. In *Národná jednota*, roč. 6, 1925, č. 1, s. 1.

²⁴ Zápisnica. In *Národná jednota*, roč. 6, 1925, č. 1, s. 1.

²⁵ Š. Kronika nášho národného života. In *Národný kalendár na obyčajný rok 1926*, roč. 7, 1925, s. 177.

ŠIRKA, Sámuel. Otvorený list. In *Národná jednota*, roč. 6, 1925, č. 5a, s. 2.

Petrovčan Andrej Labáth (1886 – 1934) bol prokurista petrovskej sporiteľne, nadšenec pre slovenskú kultúru, neskôr autor niekoľkých kníh z oblasti hospodárstva, politiky a kultúry, zostavovateľ Národných kalendárov, odborník v tlačiarenskej technike. Bol zvolený za prvého správcu kníhtlačiarne v Petrovci. Tlačiarenské skúsenosti si priniesol zo Slovenska z Ružomberka, kde sa za sadzača vyučil u známeho tlačiara Karola Salvu. Na čele petrovskej tlačiarne zotrval do svojej predčasnej smrti v roku 1934.

²⁶ MIČÁTEK, Ľudevít. Okružnému Národnému výboru Národnej radikálnej strany v Novom Sade. In *Národná jednota*, roč. 6, 1925, č. 1, s. 2.

²⁷ -át. Prečo Slovák bude hlasovať za Slovenskú národnú stranu. In *Národná jednota*, roč. 6, 1925, č. 2, s. 1.

strany napraviť chyby po voľbách vyjadril nasledovne: „*Ku vážnemu rozmysleniu je tento sľub radikálnej strany a vedie ku istej nedôvere: lebo s tým, keď chce naše krivdy odstraňovať, uznáva, že takéto v skutočnosti sú. A keďže sú, prečo tieto naprávať až po voľbách? Ved' je práve teraz radikálna strana pri neobmedzenej moci, a tak keď to dnes nemôže previesť, kedyže inokedy? Dávidovičova vláda nežiadala ničoho a začala vládnuť spravodlivo a to žiadame i od terajšej vlády. Lebo keď sa majú zákonité veci len vtedy prevádzať, keď sa za to dostane nejaká podpora, divne to vypadá?!“²⁸ Ako ukázalo nasledovné obdobie, tak radikálna strana mienila vyjsť v ústrety požiadavkám SNS len do takej miery, aby získala podporu SNS a Slovákov vo voľbách.*

Vedenie radikálnej strany v Novom Sade deklarovalo, že prijíma všetky podmienky SNS²⁹ a začalo uskutočňovať niektoré svoje sľuby hneď po schválení dohody. Napríklad vymenovanie slovenských notárov v Petrovci, Kysáči, Hložanoch a Starej Pazove. Tiež vymenovanie obecných predstavenstiev v tých obciach, kde Slováci mali väčšinu, ako to navrhovala SNS. No v národne zmiešaných obciach robili Srbi prekážky a aj napriek dohode sa nič nezmenilo.³⁰ Slovenskí notári Ján Lamoš v Kysáči a Jozef Marčok v Hložanoch boli vymenovaní za notárov, ale pre pravoslávne vianočné sviatky mohli byť uvedení do úradov až v piatok 9. januára 1925.³¹ V Banáte sa ani v januári 1925 nič nezmenilo. Bývalý notár v Slovenskom Aradáči Cyril Kolényi nebol znovu uvedený do úradu a to aj napriek tomu, že tam bol farárom S. Širka, ktorý vo voľbách podporoval radikálneho kandidáta Lazara Šuvakoviča.³² Menovanie Kolényiho sa naťahovalo údajne pre disciplinárne konanie proti nemu. Za rýchle ukončenie disciplinárneho konania a znovuuvedenie Kolényiho do úradu notára intervenoval aj farár S. Širka.³³

Spôsob volieb v Juhoslávii bol komplikovaný. Štát bol rozdelený na volebné okruhy a tie na volebné okresy. Každá strana, ktorá kandidovala, navrhla pre jeden okruh jedného volebného lídra („*nositel' listiny*“ – srb. „*nosilac liste*“) a pre každý okres jedného okresného kandidáta a každému okresnému kandidátovi bol pridelený jeden náhradník. Každá strana mohla menovať toho istého kandidáta aj v dvoch volebných okresoch. Ak bol kandidát zvolený v oboch okresoch, potom si mohol uplatniť iba mandát z jedného okresu. Za druhý volebný okres, kde bol zvolený, nastúpil do parlamentu namiesto neho jeho náhradník. V novosadskom okruhu, kde bolo viacero slovenských obcí ako napríklad Petrovec, Kysáč, Hložany, Kulpín, sa mesto Nový Sad počítalo ako jeden volebný okres a malo právo voliť jedného kandidáta. Novosadský okres ako celok, do ktorého patrilo aj mesto Nový Sad, mal právo voliť druhého kandidáta. Vo voľbách v „*oboch novosadských okresoch*“ kandidoval za radikálnu stranu kulpínsky rodák Srb

²⁸ - th. Porada Slov. nár. strany v Novom Sade. In *Národná jednota*, roč. 5, 1924, č. 51, s. 1-2.

²⁹ S kým pôjdu Slováci? In *Národná jednota*, roč. 5, 1924, č. 52.

³⁰ LABÁTH, Andrej. *Naša politika od prevratu dodnes*, s. 51.

³¹ Namestanie slovenských notárov. In *Národná jednota*, roč. 6, 1925, č. 2, s. 3.

Naši notári. In *Národná jednota*, roč. 6, 1925, č. 3, s. 4.

³² Namestanie slovenských notárov. In *Národná jednota*, roč. 6, 1925, č. 4, s. 1.

³³ Zprávy z Banátu. In *Národná jednota*, roč. 6, 1925, č. 5, s.2.

Pavle Popovicki.³⁴ Jeho náhradníkom v oboch okresoch bol A. Labáth. V prípade, ak by bol P. Popovicki zvolený za poslanca v oboch okresoch, potom by namiesto neho za jeden volebný okres ako poslanec nastúpil A. Labáth.³⁵ V odzackom volebnom okrese, kde sa nachádzali obce Pivnica a Selenča, bol kandidátom radikálnej strany bývalý slúžny Branko Petrović. SNS podporila jeho kandidatúru aj napriek tomu, že na kandidátnej listine radikálnej strany nebol žiaden Slovák.³⁶

Náhradníkom radikálneho kandidáta Lazara Šuvakovića v Banáte mal byť farár S. Širka, ale nakoniec sa tak nestalo. Podľa jednej verzie predstavitelia SNS doručili kandidatúru S. Širku údajne až potom, keď bola kandidátna listina radikálnej strany úradne potvrdená súdom, a tak už nemohol kandidovať.³⁷ Skutočnosť bola iná. L. Šuvaković v liste z 10. januára 1925 vysvetlil, prečo sa S. Širka nestal jeho náhradníkom. V čase, keď Hlavný odbor radikálnej strany oznámil dohodu medzi radikálnou stranou a SNS 1. januára 1925, bol L. Šuvaković v nemocnici a kandidátna listina radikálnej strane bola už vypracovaná a odovzdaná súdu. Radikálna strana nechcela meniť kandidátnu listinu, lebo sa vraj nechcela vystavovať nebezpečenstvu, aby súd kandidátnu listinu neschválil.³⁸ Myslíme si, že to bola iba výhovorka. Keby chceli, tak by S. Širku postavili za náhradníka podobne, ako to bolo v prípade A. Labátha.

Po porade SNS konanej 29. decembra 1924 začala SNS s agitovaním v tých obciach, kde žili Slováci. Najviac agitovala v Bácske, v novosadskom, odzackom a palánskom volebnom okrese a čiastočne v Srijeme. Slováci v Banáte boli znechutení, že nemali svojho slovenského kandidáta.³⁹ SNS sa sústredila na organizovanie spoločných predvolebných ľudových zhromaždení s radikálnou stranou v južnej Bácske. Postupne zorganizovala zhromaždenia v obciach Silbaš, Kysáč, Petrovec, Hložany, v meste Nový Sad,⁴⁰ potom v obciach Kulpín, Begeč, v mestečku Futog⁴¹ a v obci Selenča.⁴² Na zhromaždeniach sa zúčastnili aj kandidáti radikálnej strany P. Popovicki a B. Petrović. Zo všetkých okresov bola agitácia SNS najhoršie uskutočnená v palánskom volebnom okrese.⁴³ Aj napriek tomu, že vo voľbách v Banáte nakoniec nekandidoval farár S. Širka, aj tak agitoval v prospech radikála Lazara Šuvakovića. Napríklad spolu navštívili slovenské zhromaždenia v Pančeve, Kovačici, Padine⁴⁴ a v Slovenskom Aradáči.⁴⁵ Na požiadanie

³⁴ LABÁTH, Andrej. *Naša politika od prevratu dodnes*, s. 50.

³⁵ -át. Prečo Slovák bude hlasovať so Slovenskou národnou stranou. In *Národná jednota*, roč. 6, 1925, č. 2, s. 1.

³⁶ Át. Ľudové zhromaždenie v Selenči. In *Národná jednota*, roč. 6, 1925, č. 5a, s. 2.

³⁷ Š. Kronika nášho národného života. In *Národný kalendár na obyčajný rok 1926*, roč. 7, 1925, s. 177.

³⁸ Správy z Banátu. In *Národná jednota*, roč. 6, 1925, č. 5, s. 2-3.

³⁹ Banátski Slováci. In *Národná jednota*, roč. 6, 1925, č. 4/a, s. 1.

⁴⁰ Verejné ľudové zhromaždenia Slovenskej národnej a národnej radikálnej strany. In *Národná jednota*, roč. 6, 1925, č. 4/a, s. 1.

⁴¹ Verejné zhromaždenie Slovenskej národnej a Nár. radikálnej strany. In *Národná jednota*, roč. 6, 1925, č. 4, s. 2.

⁴² -át. Ľudové zhromaždenie v Selenči. In *Národná jednota*, roč. 6, 1925, č. 4, s. 2.

⁴³ LABÁTH, Andrej. *Naša politika od prevratu dodnes*, s. 52.

⁴⁴ Banátski Slováci. In *Národná jednota*, roč. 6, 1925, č. 4/a, s. 1.

⁴⁵ Aradáčan. Dopisy. Slovenský Aradáč. In *Národná jednota*, roč. 6, 1925, č. 4, s. 2.

predsedníctva SNS sa týždeň pred voľbami konalo zhromaždenie aj v sriemskom mestečku Stará Pazova.⁴⁶ Celkovo bolo pôsobenie SNS v Srieme slabé, ako aj aktivity tamjších Slovákov.⁴⁷

Vo voľbách do parlamentu 8. februára 1925 väčšina Slovákov novosadského volebného okresu volila kandidátov na kandidátnej listine radikálnej strany, kde bol aj kandidát SNS. Radikálna strana bola spokojná, lebo ešte nikdy predtým nezaznamenala také víťazstvo v novosadskom okrese.⁴⁸ Banátski Slováci podporili L. Šuvakovića s nádejou, že ich hlasy nebudú vyhodené zbytočne.⁴⁹ Aj v iných oblastiach Vojvodiny – najmä v Báčke a Banáte – Slováci dopomohli k víťazstvu radikálnej strany.⁵⁰ A. Labáth sa však nestal poslancom. Radikálna strana síce zvíťazila v novosadskom okrese ako celku, ale nezvíťazila v meste Nový Sad. Stalo sa tak hlavne pre roztržku v rámci radikálnej strany. Radikálna strana získala v Novom Sade iba 2 740 hlasov. Keby dostala viac ako 3 841, tak by poslanecký mandát pripadol A. Labáthovi, lebo P. Popovocki bol zvolený v novosadskom okrese.⁵¹ Takže aj napriek tomu, že SNS a väčšina Slovákov v Báčke a Banáte podporovala radikálnu stranu, ktorá ešte nikdy predtým nemala taký úspech, žiadny Slovák nebol zvolený za poslanca. Na rozdiel od Slovákov v Báčke a Banáte Slováci v sriemskej Starej Pazove volili väčšinou Chorvátsku republikánsku sedliacka stranu Stjepana Radića.⁵²

Cieľom SNS vo voľbách nebolo iba zvoliť slovenského poslanca do parlamentu, ale ukázať aj jednotu a silu Slovákov, čo by im pomohlo pri presadzovaní slovenských požiadaviek. Ale Slováci neboli jednotní a mnohí predstavitelia slovenskej inteligencie sa do agitácie v prospech SNS alebo radikálnej strany nezapojili. Odôvodňovali to tým, že sú štátni úradníci alebo uvádzali rôzne iné dôvody. Dokonca aj sám predseda SNS Ľ. Mičátek sa nezúčastnil na volebnej agitácii pre svoj odmietavý postoj voči radikálnej strane.⁵³ Podobný názor mali aj ďalší Slováci a radšej volili demokratov alebo samostatných demokratov. Advokát a dištriktuálny dozorca báčskeho evanjelického seniorátu a neskorší právny zástupca Matice slovenskej v Juhoslávii Cyril Abaffy bol dokonca kandidátom demokratickej strany v novosadskom okruhu.⁵⁴

⁴⁶ Ľudové zhromaždenie v Starej Pazove. In *Národná jednota*, roč. 6, 1925, č. 6, s. 2.

⁴⁷ LABÁTH, Andrej. *Naša politika od prevratu dodnes*, s. 52.

⁴⁸ LABÁTH, Andrej. *Naša politika od prevratu dodnes*, s. 52.

⁴⁹ Banátski Slováci. In *Národná jednota*, roč. 6, 1925, č. 4/a, s. 1.

⁵⁰ LABÁTH, Andrej. *Naša politika od prevratu dodnes*, 1932, s. 100.

⁵¹ Ako sa vypočíta „količník?“ In *Národná jednota*, roč. 6, 1925, č. 8, s. 2.

⁵² LABÁTH, Andrej. *Naša politika od prevratu dodnes*, s. 52.

Stjepan Radić (1871 – 1928) bol chorvátsky politik, zakladateľ a predseda Chorvátskej sedliackej strany. Bojoval za práva a autonómiu Chorvátov v Juhoslávii proti srbskej hegemonii a dynastii Karađorđevićov.

Chorvátska sedliacka strana bola založená v roku 1904 pod názvom Chorvátska národná sedliacka strana, v roku 1920 premenovaná na Chorvátska republikánska sedliacka strana a od roku 1925 na Chorvátska sedliacka strana.

⁵³ LABÁTH, Andrej. *Naša politika od prevratu dodnes*, s. 52.

⁵⁴ Kto nie s nami – ten proti nám! In *Národná jednota*, roč. 6, 1925, č. 3, s. 3.

DUGAČKI, Vlatka. *Svoj svome Češka i slovačka manjina u međuratnoj Jugoslaviji (1918. - 1941.)*, s. 288-289.

C. Abaffy uverejňoval svoje články v prospech demokratickej strany len v jej novinách *Narod*. V *Národnej jednote* nemohol uverejniť svoje politické články, lebo jej vydavateľom bola Knihtlačiareň v Petrovci, ktorej správcom bol A. Labáth, kandidát SNS na kandidátnej listine radikálnej strany. Viaceré predvolebné články v *Národnej jednote* kritizovali C. Abaffyho a ostatných Slovákov, ktorí nevolili SNS alebo radikálov.⁵⁵ Medzi týchto kritikov patrili aj A. Labáth a S. Širka.⁵⁶ Vo všeobecnosti *Národná jednota* agitovala pred voľbami v prospech SNS a radikálov a odsudzovala C. Abaffyho. Ako ilustráciu uvádzame niekoľko predvolebných agitačných úryvkov z *Národnej jednoty*:

„Počujeme, že pri Davidovičovej strane kandidatúru prijal p. Cyril Abaffy. Konanie proti uzavretiu Slovenskej národnej strany berieme za zradu a dotyčného za zradcu slovenského národa. Keď sa dnes ukazuje krásna jednotnosť Slovákov, predsa sa musel nájsť zradca a rozsievateľ nesvornosti. My sa však tešíme tomu, že tento p. Abaffy nie je ani len poprevratovým Slovákom, ktorého sme doteraz nikde nevideli, kde by bolo išlo o naše slovenské záujmy. A naraz, hľa, biela vrana, Slovákom chce pomáhať! Za to mu neodporúčame návštevu – zvlášť našich obcí v Báčke – lebo si tam môže utržiť takú blamáž, aká sa mu doteraz ešte nestala a nestane.“⁵⁷

„Slováci, učte sa od Nemcov! Pri posledných voľbách každý Nemec len do nemeckej urny hodil guľku! Naša ládička od predku druhá. Kukučka znáša vajcia do cudzieho hniezda. Máme ukázať, koľko nás je a akí sme silní!“⁵⁸

„Aj slepí Slovák v novosadskom okrese vie, že má hodiť guľku do druhej urny od kraja. Len pokazená duša odbočí od národa vtedy, keď ho tento potrebuje.“⁵⁹

„Terajšia vláda veslo z ruky nepopustí, ani keby pri voľbách menšinu dostala. Ak nepôjdeme spolu, zlomia nás, budú trpieť aj nevinní.“... „Vrahom a zradcom peklo, verným až do konca sláva, víťazstvo Labáthovi a Popovickému!“... „Slováci! Deň, keď budete rozhodovať nad osudom národa, sa blíži! Ako si posteľeme, tak budeme ležať. Rozum do hrsti, aby nás detné deti nepreklínali.“⁶⁰

Väčšina Slovákov v Petrovci, Hložanoch a Kulpíne volila kandidátnu listinu radikálnej strany. V Kysáči väčšia polovica Slovákov volila radikálnu stranu a menšia polovica demokratickej strany. V nemeckých obciach volili ľudia nemeckú stranu. V Palánke, Silbaši a Číbe sa nedá presne určiť, koľko Slovákov volilo radikálnu stranu. V Silbaši žili aj Srbi. V Číbe volili Nemci svojho kandidáta. Slováci v Selenči, Laliti a Pivnici volili väčšinou kandidátnu listinu radikálnej strany, s ktorou SNS spolupracovala. Iba v Pivnici volili Slováci vo väčšom socialistov, ktorí v parlamente nezískali žiadne kreslo, a potom demokratov Lj. Davidoviča. V rusínskych obciach sa SNS neangažovala. V Ruskom Kerestúre volili ľudia radikálov, ako aj demokratov

⁵⁵ „Narod“ klame. In *Národná jednota*, roč. 6, 1925, č. 6, s. 1-2.

⁵⁶ ŠIRKA, Sámuel. Otvorený list.*). In *Národná jednota*, roč. 6, 1925, č. 7, s. 1-2.

⁵⁷ Kto nie s nami – ten proti nám! In *Národná jednota*, roč. 6, 1925, č. 3, s. 3.

⁵⁸ *Národná jednota*, roč. 6, 1925, č. 4, s. 3.

⁵⁹ *Národná jednota*, roč. 6, 1925, č. 5/a, s. 2.

⁶⁰ *Národná jednota*, roč. 6, 1925, č. 6, s. 1-2.

a socialistov. Len v Kucure volila väčšia polovica obyvateľov radikálnu stranu. Zvyšok dal svoj hlas nemeckej strane a búnevcom.⁶¹ V novosadskom okruhu boli zvolení piati radikáli a jeden Nemec.⁶² V somborskom okruhu boli zvolení piati radikáli a dvaja Nemci.⁶³

Výsledky parlamentných volieb v roku 1925 v novosadskom volebnom okrese⁶⁴

Novosadský okres	NRS (Pašić) + SNS	DS (Davi-dović)	SDS (Pri-bićević)	Nemecká strana	Roľnícka strana	Maďarská strana	Sociálno-demokratická	Nezávislí robotníci (komunisti)
Petrovec	1413	253	14	6	9	22	10	12
Hložany	558	28	40	2	3	2	1	–
Kysáč	476	346	40	9	10	12	18	15
Kulpín	636	11	23	13	4	2	1	1
Begeč	369	53	9	2	5	–	12	3
Rumenka	329	43	4	6	25	87	23	6
Nový Futog	62	8	240	318	1	37	16	4
Starý Futog	794	9	147	154	38	15	24	8
Nový Sad	2 740	570	591	131	25	391	236	105
Despot Sv. Ivan (Despotovo)	409	2	100	1	13	2	9	2
Járek (Bački Jarak)	171	1	1	375	2	1	4	–
Temerin	147	936	28	249	3	828	68	25
Pašićevo (Zma-jevo)	386	14	20	172	3	49	8	3
Stará Šova (Ravno selo)	480	2	7	88	10	1	5	–
Nová Šova (Ravno selo)	30	1	3	444	2	4	3	1

⁶¹ Búnevci (srb. Bunjevci) sú južnoslovanská etnická skupina pochádzajúca z Dinarského pohoria, žijúca v Báčke, Chorvátsku a Bosne a Hercegovine. V Chorvátsku sú považovaní za Chorvátov, v Srbsku za katolíckych Srbov.

Šokci sú chorvátska etnická skupina v Slavónsku, Vojvodine, Bosne a v Maďarsku. Srbské pramene ich označovali ako osobitnú etnickú skupinu a nie ako Chorvátov.

⁶² Výsledky volieb dňa 8. februára 1925. In *Národná jednota*, roč. 6, 1925, č. 7, s. 3.

Výsledky volieb dňa 8. februára 1925. In *Národná jednota*, roč. 6, 1925, č. 8, s. 2.

⁶³ Výsledky volieb teraz a predošle. In *Národná jednota*, roč. 6, 1925, č. 7, s. 2.

⁶⁴ Výsledky volieb dňa 8. februára 1925. In *Národná jednota*, roč. 6, 1925, č. 7, s. 3.

Výsledky parlamentných volieb v roku 1925 v palánskom volebnom okrese⁶⁵

Palánsky okres	NRS (Pašić) + SNS	DS (Davidovič)	SDS (Pribičević)	Nemecká strana	Roľnícka strana	Maďarská strana	Sociálno- -demokratická	Nezávislí robotníci (komunisti)
B. Palánka	295	22	21	1032	1	33	15	7
Stará Palánka	748	13	239	97	11	7	64	10
Silbaš	704	16	64	76	3	9	4	5
Čéb (Čelárevo)	130	68	8	200	–	–	10	–
Bulkes (Maglić)	247	–	7	483	–	2	5	1
Plávna	425	15	16	185	1	2	28	–
Bukin (Mladeno- novo)	227	–	–	433	1	–	11	–
Gajdobra	93	6	8	499	–	12	6	–
Paraga (Parage)	330	1	5	167	28	1	3	–
Obrovac	381	4	12	263	4	5	3	4
Tovariševo	490	88	9	115	124	3	25	3

Výsledky parlamentných volieb v roku 1925 v odžackom volebnom okrese⁶⁶

Odžacký okres	NRS (Pašić) + SNS	CHRSS (Radić)	DS (Davi- dovič)	Nemecká strana	Roľnícka strana	Maďarská strana	Búnevci	Sociálno- -demokratická
Selenča	160	11	7	8	6	4	324	242
Laliť	473	3	6	2	10	5	1	65
Pivnica	502	42	173	58	15	12	7	277
Parabuć (Rat- kovo)	114	4	9	626	12	2	80	9
Odžak (Odžaci)	32	2	8	339	1	11	–	6
Karavukovo	82	2	9	749	2	22	2	9
Srpski Miletić	69	1	–	178	2	3	–	3
Báč	231	59	47	297	6	8	186	12
Vajska	362	43	55	112	30	20	121	31
Deronje	554	2	2	95	6	–	6	1
Bački Brestovac	398	2	5	172	2	2	3	1
Filipovo (Bački Gračac)	44	–	–	218	–	–	2	1
Bodjani	262	33	3	10	3	1	19	1

⁶⁵ Výsledky volieb dňa 8. februára 1925. In *Národná jednota*, roč. 6, 1925, č. 8, s. 2.

⁶⁶ Výsledky volieb dňa 8. februára 1925. In *Národná jednota*, roč. 6, 1925, č. 9, s. 2.

V Starej Pazove získala radikálna strana, ktorú podporovala SNS, 482 hlasov. Chorvátska republikánska sedliacka strana S. Radića získala 404 hlasov a demokratická strana 400 hlasov.⁶⁷

V novom parlamente zasadlo 315 poslancov. Najviac kresiel získala Národná radikálna strana (N. Pašić, 142 mandátov), potom nasledovali Chorvátska republikánska sedliacka strana (S. Radić, 67), Demokratická strana (Lj. Davidović, 37), Samostatná demokratická strana (S. Pribičević, 21), Slovinská ľudová strana spolu s Chorvátskou národnou stranou (20), Juhoslovanská moslimská organizácia (15), Nemecká strana (4), Roľnícka strana (4), Čiernohorský federalistický blok (3) a Samostatná roľnícka strana (zo Slovinska, 1).⁶⁸

Keďže Slováci v Báčke a tiež aj v Banáte významnou mierou prispeli k víťazstvu radikálnej strany v týchto oblastiach, slovenskí predstavitelia očakávali od novej vlády vedenej radikálmi, aby splnila to, čo sa radikáli zaviazali v predvolebnej dohode. Očakávaní predstavitel'ov SNS sa splnili iba čiastočne a to aj napriek tomu, že viacerí slovenskí predstavitelia, ako aj noviny *Národná jednota* nadbiehali radikálnej strane. Podľa správcu petrovskej knižnice A. Labátha sa zvolený poslanec P. Popovicki zasadzoval za splnenie všetkých slovenských požiadaviek dohodnutých na základe vzájomnej dohody. V tých obciach, kde Slováci podporili radikálnu stranu, tak radikálna strana väčšinou naplnila dohodu. V krátkom čase boli do slovenských škôl umiestnení všetci slovenskí učitelia, ktorí absolvovali príslušné vzdelanie. Viacerí Slováci boli dosadení na obecné alebo štátne úrady. Slovenské gymnázium v Petrovci, ktorému v posledných rokoch hrozilo redukovanie na nižšie gymnázium, bolo rozšírené na osemročné. Za správcu (riaditeľa) gymnázia bol menovaný Čech František Burian, ktorý však v dôsledku istých nedorozumení nenastúpil. Opozičné strany a niektorí Slováci boli proti zloženiu obecných predstavenstiev, ktoré navrhla SNS, ale neboli úspešní. SNS úspešne intervenovala v prospech Slovákov v daňových veciach. Viacero bodov dohody radikálna strana nespĺnila. Pridelovanie pôdy Slovákom v rámci pozemkovej reformy nebolo uskutočnené v úplnom rozsahu. Slováci boli aj naďalej diskriminovaní v porovnaní so Srbmi.⁶⁹ Výučba v slovenských školách sa neuskutočnila podľa dohody.⁷⁰ Požiadavky slovenských Staropazovčanov boli tiež ignorované a vymenovaný slovenský notár Pavel Brtka bol neskôr zbavený úradu. Bola to odвета proti Staropazovčanom, ktorí vo voľbách väčšinou volili Chorvátsku republikánsku sedliacku stranu, a preto ich obviňovali z toho, že sú Radićovci. Ani riadne uskutočnené obecné voľby v Starej

⁶⁷ Chýrnik. Radostná zvesť zo St. Pazovy. In *Národná jednota*, roč. 6, 1925, č. 7, s. 3.

⁶⁸ PETROVIĆ, Milić F. *Državni rodoslov Kraljevine Jugoslavije / SHS 1918 - 1941*. Beograd : Prosvetni pregled, 2008, s. 72, ISBN 978-86-7055-072-8.

⁶⁹ O pozemkovej reforme pozri bližšie TKÁČ, Ján. Slováci vo Vojvodine a pozemková reforma a kolonizácia v Juhoslávii (1918 – 1941). In *Verbum Historiae*. ISSN 1339-4053 (online), 2020, č. 2, s. 121-152.

⁷⁰ O slovenskom školstve vo Vojvodine pozri bližšie TKÁČ, Ján. Slovenské školstvo vo Vojvodine v rokoch 1918 – 1941. In *Historický zborník. Vedecký časopis o slovenských národných dejinách*, roč. 29, 2019, č. 2, s. 28 -44. ISSN 1335-8723.

Pazove, kde Slováci dostali väčšinu hlasov, neboli potvrdené.⁷¹ Okrem toho sa radikálna strana vôbec nezasadila za uskutočnenie daňovej reformy. V Juhoslávii nejestvoval jednotný daňový systém. Vojvodina bola daňovo najviac zaťaženou oblasťou v Juhoslávii. Kým v ostatných častiach Juhoslávie jestvovalo päť – šesť daní, vo Vojvodine ich bolo až 22, okrem iných aj vojnová daň, ktorá bola iba vo Vojvodine. Od roku 1920 do roku 1928 Vojvodina, ktorá tvorila len 11,5 % obyvateľov Juhoslávie, platila viac ako 25 % všetkých daní v Juhoslávii. A to sa ešte viac zhoršilo v tridsiatych rokoch 20. storočia. Platenie drastických daní v ešte väčšej miere, ako bolo predpísané, mala na starosti vojvodinská administratíva, ktorú tvorili úradníci pochádzajúci z bývalého Srbského kráľovstva.⁷² V každom prípade radikálna strana predvolebnú dohodu nesplnila tak, ako si to predstavovali Slováci. Poslanec P. Popovicki obhajoval iba záujmy radikálnej strany a záujmy Slovákov boli pre neho druhoradé.⁷³

2. Politické premeny Slovenskej národnej strany v rokoch 1925 – 1927

Po voľbách, ako to bolo aj predtým, sa vedenie SNS odmlčalo. Aj napriek tomu, že bola z viacerých strán viackrát vyzvaná, nevyvíjala v rokoch 1925 – 1926 takmer žiadnu činnosť. Jedna z príčin bola nečinnosť jej vodcu Ľ. Mičátka. Strana prežívala krízu a iba niektoré jej miestne organizácie vyvíjali akú-takú aktivitu.⁷⁴

9. augusta 1926 sa na slovenských národných slávnostiach v Petrovci uskutočnila národná porada Slovákov z Juhoslávie. Na porade sa zúčastnilo asi 150 národných pracovníkov a prítomných bolo aj niekoľko Čechov. Poradu otvoril predseda organizačného výboru slávností Dr. Jozef Šuster. Na návrh gymnaziálneho profesora Michala Rapoša zvolili predsedníctvo porady. Za predsedu bol zvolený J. Šuster, za podpredsedu advokát Ján Bulík,⁷⁵ za zapisovateľov učiteľia Ján Podhradský z Hložian a Emil Spevák z Petrovca, za overovateľov (*úhodnoveriteľov*) zápisnice Ján Cesnak z Kulpínu, Martin Ruman z Pivnice a Pavel Mandáč z Petrovca. Rokovalo sa iba o školskej a národnopolitickej problematike. Národohospodárska problematika bola pre krátkosť času vynechaná. Porada konštatovala, že sa postavenie Slovákov po posledných voľbách zlepšilo, obecní úradníci boli opäť vrátení do svojich úradov, boli vymenovaní slovenskí učitelia a nové obecné predstavenstvá. Najväčšia časť porady bola venovaná školskej otázke, keďže vyučovanie materinského jazyka sa na ľudových školách neuskutočňovalo tak, ako bolo sľúbené. Skonštatovali, že ani pozemková reforma sa neuskutočňuje spravodlivo

⁷¹ LABÁTH, Andrej. *Náša politika od prevratu dodnes*, s. 53-54.

⁷² JANKOV, Dragomir. *Vojvodina propadanje jednog regiona*. Novi Sad : Graphica Academica, 2004, s. 56-57, ISBN 86-85219-00-0.

⁷³ GUBOVÁ ČERVENÁ, Gabriela. *Slováci v Kráľovstve Srbov, Chorvátov a Slovincov 1918 – 1929*, s. 179.

⁷⁴ -Y-. Kronika nášho národného života. In *Národný kalendár na obyčajný rok 1927*, roč. 8, 1926, s. 167.

⁷⁵ Michal Rapoš (1896 Kovačica – 1955 Báčsky Petrovec) bol osvetový a národný pracovník, stredoškolský profesor a zastupujúci riaditeľ na gymnáziu v Petrovci v rokoch 1929 – 1936. Zakladajúci člen Matice slovenskej v Juhoslávii (1932) a predseda jej Historického odboru v rokoch 1939 – 1941.

Ján Bulík (1897 Kovačica – 1942 Mauthausen). Advokát. Od roku 1929 stál na čele Poradného výboru Slovákov Dunajského bánstva. V rokoch 1932 – 1935 predseda Matice slovenskej v Juhoslávii. Po roku 1938 sa zapojil do československého odboja. V Prahe ho zatklo gestapo. Zahynul v koncentračnom tábore.

a Slováci sú diskriminovaní oproti Srbom. Porada schválila rezolúciu, ktorá mala byť doručená príslušným štátnym úradom. Hlavnými požiadavkami, ktoré obsahovala, boli, aby sa slovenskí učitelia neposielali do dôchodku pred dovŕšením 65. roku života, ak chcú dovtedy vyučovať, aby penzionovaných učiteľov nahradili učitelia, ktorí ovládajú jazyk žiakov, aby vláda do pripravovaného zákona dala úpravu, ktorá by zabezpečovala vyučovanie v materskom jazyku vo všetkých, teda aj vyšších ročníkoch a aby sa vypísal konkurz na prípravu slovenských učebníc. Porada apelovala na Slovákov a Čechov v Juhoslávii, aby zapísali svoje deti na gymnázium v Petrovci. O národnopolitickej otázke hovoril A. Labáth namiesto neprítomného L. Mičátka. Vzhľadom na to, že SNS bola v rozklade, A. Labáth navrhol, aby sa uskutočnila reorganizácia strany a aby sa vypracoval nový, modernejší program strany. Program strany bol totiž z čias prevratu z roku 1918 a vypracovaný pre Národnú radu dolnozemskej Slovákov, ktorá už ani nejstvovala. Právnik J. Bulík síce uznal za potrebné reorganizovať stranu, ale podľa neho nebola národná porada kompetentná o tom rozhodovať. J. Cesnak navrhol predložiť formálny návrh na reorganizáciu strany.⁷⁶ Tento návrh, aby sa na porade vytvorila komisia, ktorá by vypracovala nový program strany a potom ho predložila predsedovi, nebol schválený. Väčšina prítomných na porade bola toho názoru, že zmeny v SNS by mal iniciovať jej predseda.⁷⁷

Na 23. januára 1927 juhoslovanská vláda vypísala voľby do oblastných zhromaždení.⁷⁸ Boli to prvé a posledné voľby do oblastí v Juhoslávii. Podľa zákona boli voľby všeobecné a tajné. Voliť mohli všetci tí, čo mohli voliť aj v parlamentných voľbách. Obce s počtom obyvateľov nad 5 000 tvorili samostatné volebné obvody a osady z menším počtom obyvateľov volili spolu s okresom. Na každých 10 000 obyvateľov sa volil jeden oblastný poslanec.⁷⁹

Dňa 2. decembra 1926 vedenie SNS uverejnilo v *Národnej jednote* výzvu voličom ohľadom volieb do oblastí. Svojich členov vyzvala, aby do 8. decembra v každej obci uskutočnili poradu, na ktorej si mali zvoliť delegátov na okresnú poradu. Na každých 100 členov sa mal voliť jeden delegát. Okresné porady mali zvoliť obecní predsedovia SNS po spoločnej dohode v tých obciach, ktoré patrili do príslušného okresu. Miestne a okresné porady mali vo voľbách postupovať jednotne v súlade s predvolebnou dohodou

⁷⁶ Národná porada. In *Národná jednota*, roč. 7, 1926, č. 33, s. 1-2.

⁷⁷ LABÁTH, Andrej. *Naša politika od prevratu dodnes*, 1932, s. 55-56.

⁷⁸ Podľa Ústavy Kráľovstva Srbov, Chorvátov a Slovincov z roku 1921 (tzv. Vidovdanská) bola Juhoslávia v rokoch 1922 – 1929 administratívne rozdelená na 33 oblastí. Menšie územné celky boli okresy a obce. Na území dnešnej Vojvodiny boli báčska, belehradská a sriemska oblasť, pričom do báčskej oblasti patrila aj chorvátska Baraňa, do sriemskej oblasti aj západný Srieň v súčasnom Chorvátsku a v belehradskej oblasti bol Banát. Na čele oblasti bol veľký župan, ktorý bol politický predstaviteľ vlády. Veľkého župana menoval kráľ na návrh ministra vnútra. Veľký župan mohol blokovat rozhodnutia lokálnej územnej samosprávy. Oblasti mali predstavovať regionálnu samosprávu, ale vzhľadom na to, že sa radikáli obávali federalizácie Juhoslávie, tak sa voľby konali až v roku 1927. Na čele oblasti bolo oblastné zhromaždenie. Do právomocí oblastnej samosprávy patrili oblastné financie, verejné práce, zdravotníctvo, sociálna politika, vzdelávanie a podpora oblastného hospodárstva. Oblasti mali svoj rozpočet, ktorý schvaľoval minister financií.

⁷⁹ Voľba do oblastí. In *Národná jednota*, roč. 7, 1926, č. 47, s. 2.

s radikálnou stranou. Zároveň mali spočítat, koľko Slovákov žije v jednotlivých okresoch, aby vedeli, koľko poslancov môžu zvoliť.⁸⁰

V báčskej oblasti sa malo voliť 59 poslancov. Mesto Nový Sad malo voliť štyroch poslancov, Sombor troch, Subotica desiatich, okresy Apatin piatich, Batina dvoch, Dárda troch, Kúla piatich, Nový Sad šiestich, Odžaci piatich, Palánka štyroch, Sombor šiestich a Topola šiestich poslancov. Radikálna strana, ktorá bola najväčšou srbskou stranou a ktorú podporoval aj kráľ Alexander, bola oporou centralizmu a kráľovej moci. Preto sa radikálna strana snažila obmedziť federalizačné tendencie v Juhoslávii a zároveň aj vplyv najsilnejších srbských opozičných strán demokratickej strany a samostatnej demokratickej strany. Vo Vojvodine na to využila národné menšiny – Nemcov, Slovákov a Maďarov.⁸¹ V južnej Báčke, kde žilo najviac Slovákov, boli najpočetnejšou menšinou Nemci. Keďže Nemcov žilo vo Vojvodine šesťkrát viac ako Slovákov, bola aj ich politická váha silnejšia a získali od radikálov viac ústupkov. Tento fakt slovenskí predstavitelia celkom nezohľadnili a očakávali od radikálov podobné ústupky aj pre Slovákov. Napríklad *Národná jednota* pred voľbami informovala, že radikálna strana predbežne rezervovala pre slovenských kandidátov na svojej kandidátke prvé a štvrté miesto riadneho poslaneckého kandidáta a prvé a šieste miesto zástupcu hlavného kandidáta. Slováci v Báčke kandidovali v novosadskom a odžackom volebnom okrese a v Srieme v staropazovskom okrese. Podpredseda SNS Ján Grúnik zvolal na 4. decembra 1926 poradu petrovského miestneho odboru strany. Na porade sa mali voliť delegáti na okresnú konferenciu strany, ktorá sa mala uskutočniť 8. decembra v Novom Sade. SNS v Petrovci mala približne 2 200 voličov (nie členov), a preto na okresnú poradu do Nového Sadu zvolili 22 riadnych delegátov a 10 zástupcov. Porada rozhodla, že na okresnej konferencii v Novom Sade bude podporovať volebnú kandidatúru právnicka J. Bulíka a obchodníka Pavla Kukučku. Náhradníkov mali navrhnúť iné slovenské obce v novosadskom okrese.⁸²

Okresná konferencia SNS v Novom Sade sa uskutočnila 8. decembra. Potvrdila rozhodnutie ísť do volieb s radikálnou stranou. Radikáli najprv uzavreli dohodu so silnejšou nemeckou stranou a až potom so SNS, keď Slovákom dali iba dve miesta na svojej kandidátnej listine. Volebný líder radikálnej strany („*nositeľ listiny*“) v novosadskom okrese sa stal radikál Stevo Nikolić a jeho zástupcom mal byť Slováč. Druhým nasledovným kandidátom mal byť Slováč a jeho zástupca Srb. Na miesto zástupcu S. Nikolića navrhla konferencia SNS P. Kukučku. Na druhé miesto kandidátnej listiny radikálnej strany navrhla roľníka Michala Cesnaka z Kulpína.⁸³

⁸⁰ Všetkým odbočkám slov. nár. strany v SHS. In *Národná jednota*, roč. 7, 1926, č. 48, s. 2.

⁸¹ V novosadskom okrese uzavrela radikálna strana volebnú dohodu s maďarskou stranou. Slovákom k poučeniu. In *Národná jednota*, roč. 8, 1927, č. 2, s. 1.

⁸² Príprava k voľbám do oblastí. In *Národná jednota*, roč. 7, 1926, č. 49, s. 1.

Ján Grúnik (1869 Kotešová-Buková – 1930 Petrovec) študoval na gymnáziu v Žiline a na Obchodnej akadémii v Bratislave. Bol správca Petrovskej sporiteľne v rokoch 1908 – 1930.

Pavel Kukučka, obchodník v Petrovci a vydavateľ humoristického časopisu Frčka.

⁸³ Prípravy k voľbám do oblastí. In *Národná jednota*, roč. 7, 1926, č. 49, s. 3.

Nadchádzajúce oblasťné voľby zaktivizovali členov SNS aj v odžackom okrese. Ako prví tak urobili Pivničania. Miestna organizácia SNS v Pivnici mala poradu 7. decembra 1926 a rozhodla sa kontaktovať s miestnymi organizáciami strany v Laliti a Selenči a predniesť im svoje návrhy. Pivnická organizácia SNS navrhla vo voľbách spolupracovať s radikálnou stranou, požadovať druhé alebo tretia miesto na kandidátnej listine radikálnej strany v závislosti od toho, či radikáli uzavrú podobnú volebnú dohodu s nemeckou stranou, a aby slovenský kandidát v týchto voľbách bol Pivničan. V nasledovných voľbách mal byť poslaneckým kandidátom z tej obce, ktorá získala druhý počet voličov. Za kandidáta Slovákov navrhli Pivničana Pavla Žihlavského. Komunikácia medzi obecnými organizáciami SNS nebola jednoduchá. Pivničania najprv rokovali s predstaviteľmi SNS z Laliťu, ktorí v zásade súhlasili s Pivničanmi, ale dôraz dávali na nápravu vo vyučovaní v slovenskom jazyku. Vzhľadom na to, že Laliť nebol prevažne slovenská obec ako Pivnica, tak tam boli aj väčšie ťažkosti s presadzovaním vyučovania v slovenčine na školách. Stretnutie so Selenčanmi neprinieslo jednoznačnú zhodu, preto sa dohodli, že v rokovaní budú pokračovať. Vzájomné porady miestnych organizácií striedavo prebiehali nasledovné dni. 12. decembra Selenčania oznámili, že na kandidáta navrhnu Selenčana Juraja Berediho. 13. decembra bolo spoločné stretnutie v Laliti, kde Selenčania súhlasili s pôvodným pivnickým návrhom. 16. decembra sa v Odžakoch konala okresná porada radikálnej strany, na ktorej boli prítomní aj zástupcovia SNS z Pivnice, Selenče a Laliťu. Slovenskí predstavitelia na porade predniesli svoje požiadavky. Dva dni predtým 14. decembra radikálna strana uzavrela volebnú dohodu s nemeckou stranou a druhé miesto na svojej kandidátke ponúkla nemeckému kandidátovi. Slováci požadovali tretie miesto na kandidátke radikálov. Radikáli však ponúkli Slovákom len jedno miesto náhradníka na kandidátke, čo Slováci neprijali a uvažovali nad tým, že sa na voľbách nezúčastnia. K miernemu obratu došlo nasledovný deň 17. decembra, keď predseda okresnej organizácie radikálnej strany Mita Živić kontaktoval vedenie SNS v odžackom okrese a ponúkol Slovákom piate miesto na kandidátke radikálov. Pivničania, Selenčania a Laliťania nakoniec prijali ponúknuté piate miesto na kandidátke radikálnej strany s odôvodnením, že takto je aspoň nejaká nádej na zvolenie slovenského kandidáta, čo by vôbec nebolo možné, ak by sa na voľbách nezúčastnili.⁸⁴ V *Národnej jednote* sa predtým objavila správa, že Slováci v odžackom okrese si vyberali medzi Pavlom Žihlavským a Jánom Bulíkom.⁸⁵ Nakoniec sa kandidátmi SNS v odžackom okrese stali P. Žihlavský a J. Beredi ako jeho náhradník.⁸⁶ V priebehu januára sa konali agitačné zhromaždenia v jednotlivých obciach novosadského a odžackého okresu.

V Banáte bola situácia SNS zložitejšia ako v Báčke. Jedna časť radikálnej strany v kovačickom volebnom okrese nechcela vyjsť Slovákom v ústrety a ponúkla Slovákom až piate miesto na kandidátke radikálnej strany. Proti tomu sa ohradili Július Ťahún a Ján Gábriš. Na porade v Kovačickej sedliackej banke sa dohodli, že nebudú podporovať túto

⁸⁴ Účtovanie. *Národná jednota*, roč. 8. 1926, č. 5, s. 3.

⁸⁵ Z Odžackého okresu. In *Národná jednota*, roč. 7, 1926, č. 50, s. 2.

⁸⁶ Slováci, voličia! In *Národná jednota*, roč. 8, 1927, č. 2, s. 3.

časť radikálnej strany a pripoja sa k tej časti, ktorá bude k Slovákom naklonená prajnejšie. V kovačickom okrese (najväčšie banátske obce Kovačica a Padina) sa na kandidátnu listinu radikálnej strany, ktorú viedol Petar Miloradović dostal obchodník Ján Gábriš⁸⁷, v pánčevskom okrese (malá slovenská obec Vojlovica) Štefan Kvas, v alibunárskom okrese (malá slovenská obec Slovenský Alexandrovec) Martin Piktör.⁸⁸ V Srijeme nemala SNS svojho kandidáta ani v najväčšej slovenskej obci Stará Pazova.⁸⁹

Najviac agitačných zhromaždení bolo v januári 1927. Najväčšie agitačné zhromaždenia boli už tradične v báčskych obciach Petrovec, Kysáč, Kulpín, Hložany. Na zhromaždení v Kysáči prehovoril aj srbský pravoslávny kňaz (pop) Steva Nikolić, ktorý bol medzi Slovákami populárny. Pop S. Nikolić horlil za spoluprácu Slovákov a Srbov, v tomto prípade s radikálnou stranou. V *Národnej jednote* bola aj predvolebná báseň o ňom.⁹⁰

Vo voľbách do oblastí, ktoré sa konali 23. januára 1927, väčšina Slovákov volila kandidátku radikálnej strany. Časť ich odovzdala svoje hlasy Democratickej strane (Lj. Davidović) a Nezávislej demokratickej strane (S. Pribićević). Zaujímavosťou bolo, že Slováci boli zvolení na všetkých troch kandidátkach: na kandidátnej listine radikálnej strany boli zvolení M. Cesnak z Kulpínu v novosadskom okrese a P. Žihlavský z Pivnice v odžackom okrese a na kandidátnej listine demokratickej strany Pavel Macák v novosadskom okrese, na kandidátnej listine Nezávislej demokratickej strany Juraj Gombár.⁹¹ Zvolenie J. Gombára sa nám nepodarilo potvrdiť z iných zdrojov.

V štyroch obciach, medzi ktoré patrila aj Pivnica, administratívny súd zrušil výsledok volieb. Dôvodom bola sťažnosť Chorvátskej sedliackej strany (S. Radić), ktorá sa sťažovala na akési nezrovnalosti.⁹² Preto sa voľby zopakovali 27. februára. Aj napriek tomu bol pivnický kandidát P. Žihlavský opäť zvolený za poslanca oblastného zhromaždenia.⁹³ V báčskej a belehradskej oblasti získali najviac hlasov rôzne frakcie radikálov, buď samostatne, alebo vo volebnej spolupráci s inými stranami. Údaje zo Srijemu nemáme, ale v Starej Pazove tiež najviac získali radikáli.⁹⁴

Charakteristikou oblastných volieb bolo, že pred voľbami boli aktívne iba obecné a okresné organizácie SNS. Ľ. Mičátek a najvyššie vedenie SNS na začiatku vyzvalo svojich členov v obciach, aby sa organizovali, dali im základné pokyny a ďalší priebeh už nechali na obecné a okresné organizácie strany.⁹⁵ Vedenie SNS na čele s Ľ. Mičátkom pred voľbami už neprejavilo väčšiu aktivitu. Za malou angažovanosťou Ľ. Mičátka sa

⁸⁷ Banátski Slováci a voľby do oblastí. In *Národná jednota*, roč. 8, 1927, č. 3, s. 3.

⁸⁸ Kto sú naši kandidáti. In *Národná jednota*, roč. 8, 1927, č. 3, s. 2.

⁸⁹ DUGAČKI, Vlatka. *Svoj svome Češka i slovačka manjina u međuratnoj Jugoslaviji*, s. 297.

⁹⁰ Agitačné zhromaždenia. In *Národná jednota*, roč. 8, 1927, č. 3, s. 1.

Volebná. In *Národná jednota*, roč. 8, 1927, č. 3, s. 3.

⁹¹ Zprávy. Volby do t. zv. Oblastí v SHS. In *Naše zahraničí*, roč. 8, 1927, sv. 1, s. 39.

Výsledky volieb. In *Národná jednota*, roč. 8, 1927, č. 4, s. 1.

⁹² V štyroch obciach Vojvodiny zničili voľby do oblastí. In *Národná jednota*, roč. 8, 1927, č. 8, s. 2.

⁹³ Pivnica prehovorila. In *Národná jednota*, roč. 8, 1927, č. 9, s. 1.

⁹⁴ Výsledok volieb. In *Národná jednota*, roč. 8, 1927, č. 4, s. 1.

⁹⁵ Všetkým odbočkám slov. nár. strany v SHS. In *Národná jednota*, roč. 7, 1926, č. 48, s. 2.

možno skrývala jeho nedôvera voči radikálnej strane, s ktorou SNS spolupracovala. Aj v dôsledku nízkej straníckej disciplíny sa v niektorých obciach miestni funkcionári SNS nedržali rozhodnutí strany. Väčšina Slovákov v Banáte a Srijeme sa vzdialila od strany a hrozilo, že sa tak stane aj v Báčke.⁹⁶

Od skončenia prvej svetovej vojny sa SNS snažila byť politickým reprezentantom Slovákov v Juhoslávii. Za hlavnú úlohu považovala: zabezpečiť slovenskú výučbu na ľudových školách a dosadiť slovenských úradníkov v obciach, kde žili Slováci, vytvoriť samostatnú slovenskú evanjelickú cirkev v Juhoslávii a v rámci pozemkovej reformy vymôcť pre Slovákov rovnaký prídel pôdy, aký mali ostatní južní Slovania, najmä Srbi. Vzhľadom na to, že Slováci v žiadnom volebnom okrese netvorili väčšinu, aby si mohli zvoliť svojho poslanca, uzatvárala strana dohody s rôznymi srbskými stranami, ktoré sa zaviazali podporovať požiadavky Slovákov. Strane sa nepodarilo zjednotiť Slovákov do jedného politického tábora aj preto, že neboli sústredení v jednej časti Vojvodiny, ale boli roztrúsení po celej Vojvodine. Málo slovenských obcí bolo v susedstve ďalšej slovenskej obce. Väčšina bola od seba vzdialená niekoľko desiatok kilometrov. Medzi nimi sa nachádzali obce, kde žili Srbi, Nemci, Maďari. Mnohé obce boli multietnické kde okrem Slovákov žili Srbi, Maďari, Nemci. Toto všetko malo vplyv na zmýšľanie a politickú orientáciu Slovákov. Preto bolo ťažké organizovať Slovákov, aby pri voľbách väčšinovo podporovali SNS, prípadne srbskú stranu, s ktorou SNS spolupracovala (napríklad demokratov alebo radikálov). Viac ako nevedomosť obyčajných slovenských roľníkov prekážala rozmachu SNS nezdravé politické pomery v Juhoslávii. K tomu prispela aj okolnosť, že ľudovými masami sa dalo hýbať len silnými heslami, ako boli napr. rovnosť, roľník – základ krajiny, silná národná Juhoslávia, autonómia Chorvátska. Heslá SNS boli príliš slabé, aby pritiahli aj uvedomelých Slovákov do strany. Slabiny slovenskej politiky vo Vojvodine v Juhoslávii si uvedomovali aj viacerí slovenskí inteligenti. Napríklad učiteľ a národný pracovník Ferdo Klátik zo Starej Pazovy. F. Klátik považoval voľby za prejav zmýšľania a presvedčenia človeka, občana, za výraz jeho náboženských, politických a sociálnych názorov. Podľa neho bolo ťažké požadovať od ľudí, aby zapreli seba, svoje presvedčenie a dali svoj hlas strane, s ktorou nesúhlasili alebo nebola ich ideálom, len aby niekto dostal notárske miesto, alebo aby niektorý učiteľ nebol preložený. Pre malý počet Slovákov v Juhoslávii nemohla SNS mať podobný politický program ako veľké politické strany, ale musela dbať na úzke špecifické požiadavky Slovákov a kvôli tomu ani nemohla aktívne zasiahnuť do politického juhoslovanského života. Vo všeobecnosti mala SNS počas svojho účinkovania slabé úspechy. Väčšina voličov mala voči nej či už pri obecných, oblastných alebo štátnych voľbách pasívny postoj. V čisto slovenských obciach sa na úkor SNS vzťahovali celoštátne strany, teda Demokratická strana Ljubomira Davidovića, Nezávislá demokratická strana Svetozara Pribičevića, Chorvátska sedliacka strana S. Radića. Hoci viacerí slovenskí kandidáti dosiahli v oblastných voľbách v roku 1927 úspech, pozícia SNS bola oslabená, dokonca aj v jej sídle v Petrovci. Slovenskí voliči čoraz viac prikladali väčší význam juhoslovanským stranám, najmä tým, ktoré sa

⁹⁶ Oznámenie. In *Národná jednota*, roč. 8, 1927, č. 9, s. 2.

snažili vniesť do politického života sociálne reformy, nápravu politických a spoločenských pomerov. Pre mnohých Slovákov bolo cudzie národné, konzervatívne a výlučne srbské zmýšľanie predstaviteľov radikálnej strany, ktorá reprezentovala skôr srbské obyvateľstvo zaostalejšieho balkánskeho Srbského kráľovstva na juh od Belehradu v protiklade s multietnickou a hospodársky vyspelou stredoeurópskou Vojvodinou. Neúspech SNS pod podmienený aj tým, že Slováci boli vo Vojvodine roztrúsení, neboli takí početní ako Nemci a Maďari a mali väčší sklon prispôbiť sa. Aj napriek tomu, že demokratické strany podobne ako radikáli nespĺnili požiadavky SNS, pre mnohých Slovákov boli bližšie demokratické strany ako radikálna strana. K úpadku SNS prispel aj jej vtedajší vodca L. Mičátek, ktorý sa orientoval na Davidovičovú demokratickú stranu a odôvodňoval to tým, že v slovanskej krajine by uskutočňovanie samostatnej slovenskej politiky bolo vnímané ako separatizmus. Nie sme si istí, či si L. Mičátek uvedomil, že sa Slováci v Juhoslávii nedajú zhromaždiť okolo národnej strany a medzi Slovákami sú populárnejšie strany hlásajúce sociálne reformy a nie národné požiadavky. V každom prípade L. Mičátek navrhoval dôstojný zánik SNS: „*Ponevác naše špeciálne slov. požiadavky sa splňujú, pretvorme Národnú stranu na národne-kultúrnu reprezentantku juhoslovanských Slovákov, v ktorej budú mať miesto všetci Slováci hociktovej politickej strany.*“ Ďalším dôvodom úpadku SNS bola nejednotnosť jej vedenia. Na začiatku to bola roztržka medzi evanjelickým farárom I. B. Štefánikom⁹⁷ a predsedom strany právnikom L. Mičátkom a neskôr to boli rozpory medzi centrálnym vedením strany a obecnými organizáciami strany, resp. rozpory medzi jej staršími a mladšími členmi. Aj preto sa strana postupne rozpadala a ľudia ju opúšťali.⁹⁸ Treba vyzdvihnúť, že na rozdiel od ostatných predstaviteľov SNS si L. Mičátek už vtedy uvedomil hospodárske drancovanie Vojvodiny prostredníctvom nespravodlivého daňového zaťaženia Vojvodiny. Priamo to spomenul v spomenutom liste predstaviteľom radikálnej strany pred parlamentnými voľbami v roku 1925.⁹⁹ Z neho vyplýva, že politicky boli L. Mičátek a vedenie radikálnej strany od prvých volieb politickí oponenti. K dohode medzi SNS a radikálmi pred voľbami v roku 1925 došlo iba z politickej nevyhnutnosti. L. Mičátek túto spoluprácu prenechal iným a veľmi sa politicky neangažoval.

3. Premenovanie SNS na Slovenskú národnú roľnícku stranu v roku 1927

Politické pomery medzi Slovákami vo Vojvodine, nepriaznivá politická situácia SNS a pasivita jej najvyššieho vedenia, ktoré vyvrcholilo počas oblastných volieb v roku

⁹⁷ Igor Branislav Štefánik (1873 Košariská – 1940 Nový Sad) bol popredný predstaviteľ politického, kultúrneho a hospodárskeho života Slovákov v Juhoslávii po prvej svetovej vojne. Bol najstarším bratom Milana Rastislava Štefánika. V rokoch 1916 – 1920 bol farárom v Báčskej Palánke. Počas vojny bol internovaný. V rokoch 1920 – 1923 žil na Slovensku a vybavoval záležitosti okolo dedičstva po bratovi M. R. Štefánikovi. Potom bol znova farárom v Palánke, Nadlaku a v rokoch 1927 – 1935 v Novom Sade. Po prvej svetovej vojne sa zapojil do politiky vojvodinských Slovákov. Bol hlavným oponentom predsedu Slovenskej národnej strany v Juhoslávii L. Mičátka. V rokoch 1919 – 1920 bol poslancom juhoslovanského parlamentu.

⁹⁸ KLÁTIK, Ferdo. Politické pomery medzi Slovákami v SHS. In *Naše zahraničí*, roč. 8, 1927, sv. 4, s. 163-164.

⁹⁹ MIČÁTEK, Ľudevít. Okružnému Národnému výboru Národnej radikálnej strany v Novom Sade. In *Národná jednota*, roč. 6, 1925, č. 1, s. 2.

1927, podnietili miestny odbor strany v Petrovci, aby sa chopil iniciatívy. Po dohode s miestnymi odbormi strany v Hložanoch a Kulpíne, uskutočnil miestny odbor v Petrovci 21. februára 1927 poradu, na ktorej sa rozhodli pristúpiť k okamžitej reorganizácii SNS. Vytvorili viacčlenný výbor, ktorý mal pripraviť reorganizáciu strany, vypracovať nový program a pravidlá strany. Informovali o tom ústredie SNS a vyzvali predsedu, aby na 13. marca zvolal kongres strany. V priebehu niekoľkých týždňov vypracovali program.¹⁰⁰ Na zostavovaní programu a organizačných pravidiel mali hlavnú zásluhu správca petrovskej kníhtlačiarny A. Labáth, profesori petrovskeho gymnázia M. Rapoš a Ondrej Sirácky, inžinier a riaditeľ Petrovskej sporiteľne Ján Grúnik a učiteľ E. Spevák. Údajne pri príprave programu brali ohľad aj na niektoré rady a direktívy predsedu strany Ľ. Mičátka,¹⁰¹ čo sa vzhľadom na nasledujúce udalosti zdá málo pravdepodobné. Ľ. Mičátek rozposlal viacerým vedúcim členom strany príписы, v ktorých hovoril: „*my ako celok, ako zástupcovia slovenského národa, nemôžeme celý slovenský ľud vraziť k tejto alebo onej strane, lebo nám je každý Srb, Chorvát milý, či on patrí ku tej strane alebo onej*“. V spomenutom prípise navrhol, aby sa strana odpolitizovala a aby sa Slováci organizovali v srbských politických stranách a mali jeden spoločný program. Ako si predstavoval spoločný program v čase a prostredí, keď sa strany navzájom chápali ako nepriatelia, šíрили nenávisť voči príslušníkom inej strany a tiež aj medzi obyvateľstvom, kde agitácia mala charakter boja na život a na smrť, kde nebola núdza ani o bitky a stávala jedných občanov proti druhým, to nevysvetlil.¹⁰²

26. marca 1927 predsedníctvo SNS rozhodlo zavolať poradu SNS na 3. apríla do Petrovca. Hlavným bodom programu mala byť reforma strany. 31. marca bola pozvánka publikovaná aj v *Národnej jednote*.¹⁰³ Tlač a verejnosť namiesto porady hovorili o kongrese.

Petrovskou organizáciou poverený výbor vypracoval návrh nového programu strany. Podľa jeho predstáv mala byť strana budovaná na širokom národnom slovenskom a stavovskom roľníckom základe. S navrhovaným programom mali byť oboznámení Slováci vo všetkých obciach, kde boli miestne organizácie strany. Výbor navrhoval, aby sa vytvoril dočasný reorganizačný výbor, ktorý by v každej obci zorganizoval ľudové zhromaždenia, na ktorých by sa propagovala strana a vykonal zápis členov. Po zápise členov sa malo zavolať valné zhromaždenie, na ktorom by sa zvolilo miestne predsedníctvo a výbor. Po uskutočnení valných zhromaždení v každej obci sa mal zavolať kongres strany, na ktorom sa mali zvoliť výbor a ústredné a krajové predsedníctvo. Výbor vypracoval

¹⁰⁰ LABÁTH, Andrej. *Naša politika od prevratu dodnes*, s. 60-61.

¹⁰¹ S. Š. Kronika nášho národného života. In *Národný kalendár na priestupný rok 1928*, roč. 9, 1927, s. 164. Andrej Sirácky (1900 Petrovec – 1988 Bratislava). Profesor petrovskeho gymnázia. Študoval v Prahe, kde pôsobil v skupine DAV. Počas druhej svetovej vojny bol väznený a po prepustení bol redaktorom časopisu *Slovenská jednota* v Budapešti. V roku 1948 sa presťahoval na Slovensko. V rokoch 1953 – 1955 bol rektorom Univerzity Komenského a v rokoch 1955 – 1961 predsedom SAV. V rokoch 1960 – 1964 bol členom predsedníctva SNR a vo funkciách KSS.

¹⁰² LABÁTH, Andrej. *Naša politika od prevratu dodnes*, 1932, s. 60-61.

¹⁰³ Pozvanie. In *Národná jednota*, roč. 8, 1927, č. 13, s. 1.

návrh programu a navrhol zmeniť názov strany na Slovenská národná a sedliacka strana v Kráľovstve SHS. O navrhovaných zmenách v SNS bola verejnosť informovaná 17. marca 1927 v *Národnej jednote*.¹⁰⁴ Okrem programu bol vypracovaný rozsiahly návrh organizačných pravidiel Slovenskej národnej a sedliackej strany, ktoré boli publikované 24. a 31. marca. Obsahovali práva a povinnosti členov, definovali organizáciu orgánov strany na obecnej úrovni, povinnosti a pôsobnosť miestnych výborov, organizáciu a pôsobnosť výkonného miestneho výboru, práva a povinnosti úradníkov miestnych výborov, organizáciu miestnych dozorných výborov.¹⁰⁵ Návrh organizačných pravidiel definoval miestne porady a zhromaždenia, čo môže byť predmetom miestnych zhromaždení, povinnosť dôverníkov, administratívne a organizačné orgány ústrednej organizácie strany, t. j. ústredný výbor a jeho sídlo, zasadnutia ústredného výboru a výkonného výboru a ich pôsobnosť, práva a povinnosti úradníkov ústredného výboru, organizáciu ústredného dozorného výboru, organizáciu ústredných porád a zhromaždení a čo môže byť ich predmetom, zvolávanie krajských, oblastných a okresných zhromaždení a ich pôsobnosť, zriaďovanie dočasných okresných, oblastných a krajských výkonných výborov a ich pôsobnosť, zastupovanie v spravovaní výborov, vzájomné vzťahy funkcionárov, dočasné zmeny vo výboroch, rokovací poriadok, vzťah členov k orgánom strany a riešenie ich vzájomných sporov a zmierovací súd, zánik miestnych organizácií a dôverníciev, ako aj prípadný zánik ústrednej organizácie a rozpustenie strany.¹⁰⁶

Kongres SNS sa konal 3. apríla 1927 v Petrovci v priestoroch Petrovskej sporiteľne. Každý miestny výbor („*odbočka*“) SNS mala na každých svojich 100 členov vyslať na kongres jedného delegáta. Počet delegátov sa neurčoval na základe zoznamov, ktoré by každá strana mala mať, alebo podľa počtu straníckych legitimácií, ktoré sa vydali členom strany. Počet delegátov sa určil na základe odovzdaných hlasov, ktoré strana dostala v posledných voľbách do oblastí. Hlavným bodom programu bolo uskutočnenie reorganizácie strany.¹⁰⁷

Na kongrese sa zúčastnilo 44 delegátov zo všetkých slovenských obcí. Na úvod predniesol referát predseda strany Ľ. Mičátek, v ktorom navrhol, aby sa strana premenila na nepolitickú organizáciu. Ostatní rečníci kritizovali ľahostajné vedenie strany a vyslovili sa za reorganizáciu strany. Mičátkov návrh na odpolitizovanie strany nebol prijatý s odôvodnením, že nepolitických organizácií mali Slováci dostatok, čo bola pravda, a „*že dnes, keď je každá vrstva, každý stav v politickej strane organizovaný, nesmú z toho vyostať ani Slováci, a keď takmer každý výtvarník dosahuje sa len politickou stranou*“.¹⁰⁸ Na kongrese boli teda prezentované dva návrhy: odpolitizovanie strany, za ktorým stal jej predseda Ľ. Mičátek, a reorganizácia strany, za ktorým stála väčšina

¹⁰⁴ Ako si predstavujeme reorganizáciu Slovenskej nár. strany? In *Národná jednota*, roč. 8, 1927, č. 11, s. 1.

¹⁰⁵ Návrh na organizačné pravidlá Slovenskej národnej a sedliackej strany v kráľovstve SHS. In *Národná jednota*, roč. 8, 1927, č. 12, s. 2.

¹⁰⁶ Návrh na organizačné pravidlá Slovenskej národnej a sedliackej strany v kráľovstve SHS. In *Národná jednota*, roč. 8, 1927, č. 13, s. 2-4.

¹⁰⁷ LABÁTH, A. Kongres Slovenskej nár. strany v kráľ SHS. In *Národná jednota*, roč. 8, 1927, č. 13, s. 1.

¹⁰⁸ LABÁTH, Andrej. *Naša politika od prevratu dodnes*, 1932, s. 62.

pod vedením A. Labátha, M. Rapoša, O. Siráckeho, J. Grúnika a E. Speváka.¹⁰⁹ Keď bol schválený návrh na reorganizáciu strany, oznámil Ľ. Mičátek, že považuje svoje poslanie za skončené, odovzdal ďalšie vedenie kongresu podpredsedovi J. Grúnikovi a z kongresu odišiel. Kongres potom prijal reorganizačný poriadok a stanovy strany. Stranu premenovali na Slovenská národná roľnícka strana v Kráľovstve SHS (ďalej SNRS). Nový názov strany vyjadroval to, že väčšina prívržencov strany boli roľníci, čomu boli prispôsobené aj stanovy strany. Zároveň tak chceli stranu zorganizovať na stavovskom princípe, okolo ktorej chceli združiť roľníkov, lebo väčšina Slovákov vo Vojvodine a v Juhoslávii boli roľníci. Za predsedu ústredného organizačného výboru strany bol zvolený správca filiálky Petrovskej sporiteľne v Pivnici Michal Rúžek.¹¹⁰ Túto funkciu mal zastávať dočasne, kým by sa neuskutočnila reorganizácia strany (do nasledovného kongresu).¹¹¹ Na návrh A. Labátha bolo bývalému predsedovi Ľ. Mičátkovi vyslovené uznanie za jeho prácu a obete, ktoré ako predseda strany priniesol v prospech slovenského národa.¹¹²

V súlade s návrhom, ktorý pripravil organizačný výbor ešte pred kongresom SNRS, sa od apríla do júna 1927 konali v slovenských obciach ľudové organizačné zhromaždenia, kde sa robil nábor členov do reorganizovanej strany. Jednotlivé agitačné zhromaždenia SNS navštívili najvyšší predstavitelia strany. Prvé agitačné zhromaždenie sa uskutočnilo 10. apríla v Petrovci. Otvoril ho podpredseda strany J. Grúnik a po ňom mali príhovory Zdenko Krno, Michal Rapoš, Andrej Labáth.¹¹³ Za predsedu petrovskej miestnej organizácie strany bol zvolený národný pracovník Ondrej Mráz.¹¹⁴ Voľba predsedníctva a výboru sa uskutočnila až 9. júla na riadnom valnom zhromaždení miestnej organizácie SNRS v Petrovci.¹¹⁵

Ten istý deň poobede sa uskutočnilo agitačné zhromaždenie SNRS v Hložanoch, na ktorom boli prítomní aj odštiepenci strany. Zhromaždenie otvoril dovtedajší predseda strany Ľ. Mičátek a tvrdil, že strana bola 3. apríla rozpustená, v dôsledku čoho podal demisiu a mali tak urobiť aj miestni funkcionári strany. Za predsedu zhromaždenia navrhol obchodníka Emila Greisingera. Následne hovoril A. Sirácky, ktorý nabádal prítomných, aby vytvorili agitačný výbor strany a predsedníctvo. Za predsedu agitačného výboru

¹⁰⁹ S. Š. Kronika nášho národného života. In *Národný kalendár na priestupný rok 1928*, roč. 9, 1927, s. 164.

¹¹⁰ Kongres Slovenskej národnej strany. In *Národná jednota*, roč. 8, 1927, č. 14, s. 1.

Michal Rúžek (1887 Modra-Kráľová – 1953 Bratislava). Národný, hospodársky pracovník a autor viacerých článkov z oblasti hospodárstva a peňažných ústavov v Juhoslávii a v Československu. V rokoch 1920 – 1935 bol riaditeľom filiálky Slovenskej sporiteľne a Slovenskej banky z Petrovca v Pivnici. Člen správnej rady Československej banky v Záhrebe. V apríli 1935 sa vrátil späť na Slovensko. Od roku 1938 bol pracovník Zväzu vzájomných roľníckych pokladníc v Bratislave a na miestach južného Slovenska. Patril do generácie „prúdístov“, bol prívrženec čechoslovakizmu a „agrarizmu“.

¹¹¹ S. Š. Kronika nášho národného života. In *Národný kalendár na priestupný rok 1928*, roč. 9, 1927, s. 164.

¹¹² Zprávy. Kongres Slovenské národní strany v SHS. In *Naše zahraničí*, roč. 8, 1927, sv. 2, s. 91.

¹¹³ Zdenko Krno (1899 Nový Sad – 1930 Kozluk, Bosna a Hercegovina). Syn právnicka a vydavateľa Miloša Krnu, ktorý v rokoch 1902 – 1908 vydával v Novom Sade spoločensko-politický časopis *Dolnozemský Slovák*.

¹¹⁴ -th. Agitačné zhromaždenia Slov. národnej roľníckej strany. In *Národná jednota*, roč. 8, 1927, č. 15, s. 1-2.

¹¹⁵ Pozvanie. In *Národná jednota*, roč. 8, 1927, č. 27, s. 1.

pre Hložany bol zvolený cirkevný inšpektor Michal Hud'an.¹¹⁶ V ten istý deň večer bolo agitačné zhromaždenie aj v Kulpíne. Otvoril ho kulpínsky richtár Šimo. Za predsedu agitačného výboru bol zvolený oblastný poslanec M. Cesnak. Na zhromaždení mali prihovory niektorí vedúci predstavitelia strany, ktorí boli na záver pohostení u báčskeho seniora a kulpínskeho farára Gustáva Klobušického.¹¹⁷ 18. apríla sa uskutočnilo agitačné zhromaždenie v Selenči, ktoré otvoril Juraj Krištof. Dovtedajší predseda J. Beredi sa vzdal funkcie. Za predsedu agitačného výboru bol zvolený Ján Valent a potom zvolili ešte 14 výborníkov. V ten istý deň sa uskutočnilo agitačné zhromaždenie aj v Silbaši. Vzhľadom na to, že v Silbaši dovtedy nebola organizácia SNS, zhromaždenie otvoril miestny evanjelický farár Michal Šuster. Na zhromaždenie do Silbašu zavítal aj oblastný poslanec P. Žihlavský a ďalší funkcionári strany. V Silbaši tak založili SNRS a bola to prvá politická organizácia Slovákov v Silbaši. Za predsedu agitačného výboru bol zvolený Michal Belička a tiež zvolili aj 14 výborníkov.¹¹⁸ 24. apríla sa uskutočnilo agitačné zhromaždenie v Pivnici, ktoré otvoril funkcionár strany Michal Rúžek. Zhromaždeniu sa okrem iných prihovoril aj oblastný poslanec P. Žihlavský, ktorý bol následne zvolený za predsedu agitačného výboru. Po skončení zhromaždenia sa rečníci odobrali do Laliťu. Zhromaždenie v Laliťu otvoril a ukončil svojimi príhovormi miestny evanjelický farár Emil Henlein. Na zhromaždení mali tiež prihovory funkcionári strany. Zoznam kandidátov na funkcionárov miestnej organizácie strany prečítal miestny učiteľ Strehársky. Za predsedu agitačného výboru bol zvolený Michal Terek.¹¹⁹ V báčskej Palánke sa 8. mája konala len užšia konferencia, na ktorej sa zúčastnilo 40 ľudí. V ten istý deň sa totiž konal aj „sokolský slet“ a cirkevný konvent, takže zhromaždenie nemal kto pripraviť. Nie je celkom jasné, prečo sa práve v ten istý deň rozhodli uskutočniť reorganizačné zhromaždenie strany, keďže väčšina potenciálnych členov nemohla prísť. Aj napriek tomu M. Rúžek sa na porade stretol s tamojšími Slovákmí, ktorí prejavili ochotu založiť miestnu organizáciu SNRS. Pre malý počet ľudí miestna organizácia

¹¹⁶ -th. Agitačné zhromaždenia Slov. národnej roľníckej strany. In *Národná jednota*, roč. 8, 1927, č. 15, s. 1-2. Za podpredsedu agitačného výboru strany bol zvolený mlynár Juraj Kedra, za tajomníka Emil Greisinger, za pokladníka Ján Chlpka (č. d. 7).

¹¹⁷ -th. Agitačné zhromaždenia Slov. národnej roľníckej strany. In *Národná jednota*, roč. 8, 1927, č. 15, s. 1-2. Okrem kulpínskeho richtára Šimu rečnili aj Zdenko Krno, kníhtlačiar Andrej Labáth a profesor Michal Rapoš.

¹¹⁸ Agitačné zhromaždenia Slov. národnej roľníckej strany. In *Národná jednota*, roč. 8, 1927, č. 16, s. 1-2. Na agitačnom zhromaždení v Selenči rečnili veterinár Leopold Vagáč, Andrej Labáth a Michal Rapoš. Za podpredsedu agitačného výboru bol zvolený Juraj Pap, za tajomníka Štefan Turčan a za pokladníka Pavel Čapeľa.

Na zhromaždení v Silbaši boli prítomní aj Michal Rúžek, A. Labáth, M. Rapoš a L. Vagáč. Okrem predsedu agitačného výboru strany v Silbaši boli ešte zvolení za podpredsedu Ján Fabók, za tajomníka Jozef Párnický a za pokladníka Samuel Fabók.

¹¹⁹ Agitačné zhromaždenia Slov. národnej roľníckej strany. In *Národná jednota*, roč. 8, 1927, č. 17, s. 1-2.

Na agitačnom zhromaždení v Pivnici boli prítomní aj učiteľ Alexander Hýl a A. Labáth. Okrem predsedu zvolili za podpredsedu Jána Žilajihu, za tajomníka Jána Slávku a za pokladníka krajčira Michala Šimona. Na zhromaždení v Laliťu sa zhromaždeným prihovorili A. Hýl, A. Labáth a P. Žihlavský. Za podpredsedu miestnej organizácie strany v Laliťu boli zvolení za podpredsedu Juraj Terek, za tajomníka Štefan Hrnčiar Ondrejov a za pokladníka Michal Žiak (č. 327).

v Palánke nebola založená.¹²⁰ Predstavitelia SNRS neobišli ani Kysáč. Agitačná návšteva Z. Krnu a I. Grúnika v Kysáči sa uskutočnila 15. mája. Hlavný dôraz dávali na potrebu jednotnej politickej organizácie Slovákov. V Kysáči vytvorili dočasný organizačný výbor SNRS a za jeho predsedu zvolili J. Gombára.¹²¹

24. apríla 1927 sa predstavitelia strany A. Mráz, M. Rapoš a A. Sirácky vydali aj do Banátu. Čakalo ich tam nemilé prekvapenie a obštrukcie miestnych úradníkov štátnej správy. V ten deň prišli traja predstavitelia SNRS do Kovačice, ale okresný prednosta („načelník“) zhromaždenie SNRS pre pravoslávnu Veľkú noc zakázal. Odôvodnil to tým, že je sviatok a že na zhromaždenie nemá koho poslať. Tento zákaz nemal zákonné opodstatnenie, lebo ani jeden zákon alebo nariadenie nezakazoval verejné zhromaždenia na Veľkú noc. Vzhľadom na to, že sa verejné zhromaždenie neuskutočnilo, tak sa v budove Kovačickej sedliackej banky konala porada SNRS. Väčšina Kovačičanov súhlasila s reorganizáciou strany. Na porade bol prítomný aj tajomník Samostatnej demokratickej strany Pavel Siroma. Predtým obhajoval politiku Ľ. Mičátka, ale v Kovačici uznal, „*že len spoločne, len v Slov. nár. roľníckej strane je naša spása, a preto vystupuje zo sam. demokratickej strany a vyzýva aj ostatných, aby tak urobili a pracovali za našu Slov. nár. roľnícku stranu*“. Potom A. Mráz, M. Rapoš a A. Sirácky odišli do Padiny. Ani tam sa neuskutočnilo verejné zhromaždenie. Príčiny boli krátkosť času a podivné správanie úradov, ktoré žiadali od rečníkov z Báčky, aby sa legitimovali. Z toho dôvodu sa neuskutočnila ani porada a rečníci sa iba ukázali medzi ľuďmi, s ktorými si vymenili názory. Výsledkom bolo, že SNRS nebola v banátskych obciach formálne vytvorená.¹²² Hlavní predstavitelia SNRS síce očakávali, že sa Slováci v Banáte priklonia k strane, ale v parlamentných voľbách, ktoré sa konali neskoršie v tom istom roku, to nebolo také presvedčivé.

V porovnaní s Banátom bola situácia SNRS lepšia v Srieme. Príčiním evanjelického biskupského administrátora a sriemského seniora Adama Vereša a predsedu ústredného organizačného výboru strany M. Rúžeka si Slováci v Iloku 8. mája 1927 založili miestnu organizáciu SNRS. Predtým Slováci v Iloku nemali vlastnú politickú organizáciu a volili na základe miestnych pomerov. Po príhovoroch A. Vereša a M. Rúžeka si zvolili miestnych funkcionárov SNRS. Za predsedu bol zvolený A. Vereš, za podpredsedu istý hospodár Imrek, za tajomníka učiteľ Štefan Šuster, za pokladníka Samuel Čáni a 10 výborníkov. 29. mája malo byť agitačné zhromaždenie v Starej Pazove. Vedúci predstavitelia SNRS tam mali ísť, ale na základe bližšie nešpecifikovanej netaktnosti vedúcich predstaviteľov radikálnej strany sa nakoniec zhromaždenie neuskutočnilo. Petrovský učiteľ Samuel Šiška predpokladal, že by SNRS na zhromaždení triumfovala.¹²³ 7. júna sa agitačné zhromaždenie uskutočnilo v ďalších sriemskych obciach v Binguli a Erdevíku. Prítomným Slovákom

¹²⁰ RÚŽEK, Michal. Agitačné zhromaždenia Slov. národnej roľníckej strany. In *Národná jednota*, roč. 8, 1927, č. 19, s. 1-2.

¹²¹ Agitačné zhromaždenia Slov. národnej roľníckej strany. In *Národná jednota*, roč. 8, 1927, č. 20, s. 2.

¹²² Banát víta reorganizovanú Slov. nár. roľnícku stranu. In *Národná jednota*, roč. 8, 1927, č. 17, s. 2.

¹²³ S. Š. Kronika nášho národného života. In *Národný kalendár na priestupný rok 1928*, roč. 9, 1927, s. 165-166. a Agitačné zhromaždenie SNRS. In *Národná jednota*, roč. 8, 1927, č. 21, s. 2.

sa prihovorili erdevický farár Ladislav Zgúth, K. Kopčok, E. Greisinger, Pavel Šeprák a učiteľ Ján Podhradský. V Erdevíku si tiež zvolili predsedníctvo strany.¹²⁴

V priebehu agitácie ústredný výbor SNRS vyzval miestne organizačné výbory, aby priebežne informovali predsedu ústredného organizačného výboru M. Rúžeka o priebehu zhromaždení a organizácie strany. Výzva bola publikovaná aj v *Národnej jednote* 21. apríla 1927.¹²⁵ Predsedníctvo SNRS na svojej porade konanej 20. júna 1927 v Pivnici vyzvalo miestne organizácie strany, aby do konca mesiaca dokončili svoju prácu, aby sa uskutočnili ľudové zhromaždenia všade tam, kde neboli zorganizované, aby sa urobil zoznam členov a zvolili stále výbory a predsedníctva. Miestne organizácie strany mali do 10. júla zaslať menoslov predsedníctiev a výborov miestnych organizácií, ako aj počet prihlásených členov strany predsedníctvu SNRS. Bolo to potrebné, aby sa mohol zvolať kongres, na ktorom malo byť zvolené predsedníctvo a výbor SNRS a určiť jej smerovanie v parlamentných voľbách v septembri 1927.¹²⁶

3. júla 1927 sa v Pivnici uskutočnilo plenárne zasadnutie organizačného výboru SNRS, ktoré sa zaoberalo: 1. organizačnými výsledkami z jednotlivých obcí, 2. politickou situáciou pred voľbami, 3. určením dňa kongresu. Najväčšie zastúpenie vo výbore mali predstavitelia z Báčky, potom zo Sriemu a najmenej z Banátu.¹²⁷ Najväčší vplyv na vedenie strany mali predstavitelia z Petrovca, čo zodpovedalo jeho národnému a kultúrnemu významu medzi Slovákmi vo Vojvodine.¹²⁸ Je zaujímavé, že v organizačnom výbore SNRS nebol nikto zo Selenče a Kulpínu. Organizačný výbor zvolal kongres SNRS na 17. júla do Petrovca. Kongres sa mal zaoberať aktivitou strany, politickou situáciou pred predčasnými voľbami a voľbou predsedu a ústredného výboru.¹²⁹

4. Slovenská národná roľnícka strana a voľby do parlamentu v roku 1927

Obdobie od posledných parlamentných volieb v roku 1925 bolo v Juhoslávii poznačené hlavne dvoma udalosťami. Prvá udalosť dočasne zmiernila vnútroštátne napätie. 27. marca 1925 predseda Chorvátskej republikánskej sedliackej strany S. Radić vyhlásil v parlamente, že jeho strana sa bude snažiť dosiahnuť dohodu, uznáva Vidovdanskú

¹²⁴ Agitačné zhromaždenie Slov. nár. roľníckej strany v Erdevíku a Binguli. In *Národná jednota*, roč. 8, 1927, č. 23, s. 1.

¹²⁵ Výborom Slovenskej nár. roľníckej strany. In *Národná jednota*, roč. 8, 1927, č. 16, s. 2.

¹²⁶ Odbočkám Slovenskej Národnej Roľníckej Strany v SHS. In *Národná jednota*, roč. 8, 1927, č. 25, s. 1.

¹²⁷ Pozvanie. In *Národná jednota*, roč. 8, 1927, č. 26, s. 1.

Členmi výboru boli:

Z Báčky: Karol Slavka, Andrej Sirácky, Štefan Labáth st., Pavel Kukučka, Dr. Jozef Šuster a Andrej Labáth – Petrovec. Michal Rúžek, Pavel Žihlavský – Pivnica. Juraj Krížov, S. Lenča, Ján Litavský – Kysáč. Pavel Šeprák, Štefan Stupavský – Hložany. Ing. Ivan Grúnik – Nový Sad. Juraj Terek – Lalit'. Martin Bánský – Silbaš. Z Banátu: Ondrej Mihál', Martin Mikuš – Kovačica. Andrej Gabríny – Padina. Michal Tordaji, Štefan Vierg – Slov. Aradáč. Martin Piktör – Slov. Alexandrovec.

Zo Sriemu: Ferdo Klátik, Jozef Ďurica a Jozef Uhrík – Stará Pazova. Ladislav Zgúth, Ján Trpka – Erdevík. Štefan Škulec – Šíd. Juraj Kopčok – Ilok

¹²⁸ Pozvanie. In *Národná jednota*, roč. 8, 1927, č. 27, s. 1.

¹²⁹ Pozvanie na mimoriadne ústredné zhromaždenie Slovenskej národnej roľníckej strany v Kráľ. SHS. In *Národná jednota*, roč. 8, 1927, č. 27, s. 3.

ústavu, zrieka sa republikánskeho programu, uznáva dynastiu Karađorđevićovcov, ale aj naďalej bude požadovať autonómiu Chorvátska. K trvalému zlepšeniu vzťahov medzi Srbmi a Chorvátmi nedošlo. Zlé vzťahy boli najmä medzi srbskými radikálmi a Chorvátmi. Celé obdobie od roku 1925 bolo v Juhoslávii poznačené viacerými vládnymi krízami a neustálym útokmi vlády vedenej srbskými radikálmi proti opozícii a najmä proti Chorvátskej sedliackej strane.¹³⁰ Od volieb v roku 1925 až do 8. apríla 1926 sa vystriedali tri vlády vedené radikálom N. Pašićom. V apríli 1926 pod vplyvom korupčných afér musel N. Pašić odstúpiť. Druhá udalosť, ktorá ovplyvnila toto obdobie, bola smrť bývalého predsedu vlády N. Pašića v decembri 1926. Na čele vlády ho vystriedal radikál Nikola Uzunović, ktorý bol postupne na čele troch vlád až do 17. apríla 1927. Jeho posledná vláda skončila po obvinení ministra vnútra Božidara Maksimovića, že sa zúčastnil na marení obecných a oblastných volieb v januári 1927. Novým predsedom vlády sa v apríli 1927 stal radikál Velimir Vukičević. Bola to vláda zložená zo srbských radikálov, Slovinskej ľudovej strany a Juhoslovanskej moslimskej organizácie (Bosna a Hercegovina). Po Pašićovej smrti došlo k triešteniu radikálnej strany. Zmeny zasiahli aj demokratickú stranu, ktorej predseda Lj. Davidović začal presadzovať rozsiahle oblastné autonómie. Začiatkom roka 1927 Chorvátska sedliacka strana vystúpila z vlády a spolu so Samostatnou demokratickou stranou S. Pribičevića vytvorila sedliacko-demokratickú opozíciu a požadovala rozsiahlu samosprávu a autonómiu oblastí.¹³¹ Pod vplyvom všetkých týchto udalostí vláda vypísala predčasné voľby do parlamentu na 11. septembra 1927. Od nových volieb očakávali radikáli svoje posilnenie na úkor opozície.

Kongres SNRS sa mal pôvodne konať až počas národných slávností v Petrovci v polovici augusta. Kvôli vypísaniu predčasných volieb, čo predstaviteľov SNRS zaskočilo, sa kongres uskutočnil už o mesiac skôr 17. júla 1927. Kongres zasadal v priestoroch priemyselného spolku v Petrovci. Na kongrese sa zúčastnili delegáti z jednotlivých obcí, ústredný výbor a ďalší členovia SNRS. Kongres otvoril predseda ústredného organizačného výboru strany M. Rúžek a na úvod informoval o agitačnej a organizačnej práci vykonanej za posledné mesiace od posledného kongresu a o politickej situácii v krajine. Skonštatoval, že reorganizácia strany v Báčke bola takmer úplne vykonaná, z výnimkou Bajše a Nového Sadu. V Srijeme bola uskutočnená čiastočne a v Banáte nebola vykonaná vôbec. Predostrel tri možnosti, ako sa zúčastniť vo voľbách: 1. ísť samostatne, 2. s Demokratickou stranou, 3. s Národnou radikálnou stranou. Ísť do volieb samostatne neodporúčal. Čo sa týka demokratov, tí dali najavo, že SNRS nepotrebujú. A tak zostala iba posledná možnosť – ísť do volieb spoločne s radikálmi aj napriek tomu, že minulú volebnú dohodu radikáli splnili iba čiastočne.

Aby zistili, aký postoj majú radikáli k vzájomnej spolupráci, navštívili slovenskí predstavitelia pred kongresom ministra poľnohospodárstva Svetozara Stankovića, ktorý sa stal volebným lídrom radikálnej strany v novosadskom volebnom okruhu a predložili

¹³⁰ LABÁTH, Andrej. *Naša politika od prevratu dodnes*, s. 69.

¹³¹ PETROVIĆ, Milić F. *Državni rodoslov Karljevine Jugoslavije /SHS 1918 – 1941*, s. 362-366.

mu slovenské požiadavky. S. Stankovič povedal slovenským predstaviteľom, že radikálna strana môže splniť všetky požiadavky SNRS.

Kongres SNRS vypracoval svoje požiadavky voči radikálom a od vlády požadoval, aby vláda podporila všetky oprávnené požiadavky Slovákov v kultúrnej, cirkevnej, administratívnej a hospodárskej oblasti. Išlo väčšinou o tie isté požiadavky ako pred voľbami v roku 1925. V tých obciach, kde dovtedy neboli uskutočnené obecné voľby, požadovali pre Slovákov pomerné zastúpenie v obecnej správe podľa počtu obyvateľov. V parlamentných voľbách požadovala SNRS svojho kandidáta, prípadne zástupcu kandidáta na poslanca do parlamentu na kandidátnej listine radikálnej strany. Školské požiadavky sa týkali základných ľudových škôl, gymnázia v Petrovci a slovenských učiteľov. SNRS tiež požadovala, aby slovenskí úradníci, najmä notári neboli neustále „*preháňaní*“. Na podnet Juraja Mikuša z Kovačice zahrnuli do návrhu dohody s radikálnou stranou aj požiadavky banátskych Slovákov. O týchto požiadavkách sa na kongrese diskutovalo. Zástupcovia Hložian navrhovali, aby sa o slovenských požiadavkách zatiaľ definitívne nerozhodlo. Kongres následne pokračoval voľbou „*definitívneho*“ predsedníctva SNRS. Najprv sa staré predsedníctvo vzdalo svojej funkcie a potom sa pristúpilo k voľbe nového vedenia strany. Za predsedu strany bol zvolený právnik Jozef Hraško a za podpredsedov Ján Litavský pre Bäcku a L. Zgúth pre Srieň. Podpredsedu a funkcionárov pre Banát predbežne nevolili. Tajomníkom ústredia sa stal A. Labáth, referentom ústredia M. Rúžek, pokladníkom strany Štefan Labáth. Zvolení boli ešte tajomníci a referenti pre oblasti. Výbor strany pozostával zo štrnástich členov, pričom štyri miesta boli rezervované pre Slovákov z Banátu. Na záver bol zvolený dozorný výbor. Po voľbe funkcionárov strany nasledovala diskusia o predvolebnej stratégii. J. Mikuš informoval o situácii v Banáte, kde úrady znemožňovali politickú organizáciu Slovákov. Kongres vzal jeho referát na vedomie a sľúbil, že na požiadavky banátskych Slovákov bude prihliadať v prípade volebnej dohody s radikálnou stranou. Čo sa týka volebnej dohody, Hložančania navrhovali, aby sa o volebnej spolupráci zatiaľ nerozhodovalo, ale aby sa počkalo na vyjasnenie situácie. Petrovčania zastávali stanovisko, aby sa už na kongrese rozhodlo, s ktorou stranou uzavrieť dohodu. Nakoniec zvíťazilo stanovisko Petrovčanov a kongres poveril predsedníctvu strany, aby starú volebnú dohodu doplnilo o nové požiadavky a aby vyjednali novú dohodu s vládnu radikálnou stranou. V prípade, ak radikálna strana splní slovenské požiadavky, potom mala SNRS vo voľbách spolupracovať s radikálnou stranou. V tomto bode bola predsedníctvu ponechaná voľná ruka a v prípade vážnej situácie malo predsedníctvo možnosť zvolať nový kongres.¹³²

Dohoda s radikálnou stranou bola podpísaná 18. júla 1927. Podľa dohody radikáli sľúbili splniť všetky kultúrne, cirkevné a administratívno-ekonomické požiadavky Slovákov. Radikáli na svojej kandidátnej listine v novosadskom okrese ponúkli SNRS miesto náhradníka radikálneho kandidáta. Mal sa ním stať A. Labáth. Na základe dohody bol za notára v Kysáči menovaný Slovák Ladislav Urban. Zároveň mali byť splnené aj

¹³² Kongres Slov. Nár. Roľníckej strany v Petrovci. In *Národná jednota*, roč. 8, 1927. č. 29, s. 1.

požiadavky Slovákov v Banáte. SNRS deklarovala, že vo voľbách bude podporovať kandidátnu listinu radikálnej strany.¹³³

Predstavitelia SNRS sa snažili pripraviť stranu a svojich voličov na voľby. Pretože reorganizácia strany prebiehala v letných mesiacoch a do volieb zostávalo len niekoľko týždňov, tak sa to celkom nepodarilo. Nielen členovia strany, ale ani Slováci sa nestihli dostatočne zoznámiť s programom a v plnej miere podporiť ciele strany. SNRS nebola dostatočne pripravená ani ako celok, ani na miestnej úrovni. Ďalším faktorom, ktorý ovplyvnil rozhodovanie Slovákov vo voľbách, bolo to, že v rámci radikálnej strany nebola jednota a SNRS sa preto ťažko spolupracovalo s radikálnou stranou. Ďalším prejavom nedôvery Slovákov voči radikálom bolo to, že kandidát SNRS A. Labáth po predošlých skúsenostiach ponuku kandidovať na kandidátke radikálnej strany neprijal. Dôvody jeho odmietnutia kandidatúry bol jeho zdravotný stav a to, že radikálna strana na svoju kandidátnu listinu opäť na prvé miesto umiestnila Srba a nie Slováka. A. Labáth očakával, že radikáli konečne menujú na prvé miesto Slováka, ale pre nich mali byť Slováci aj naďalej iba „náhoniči“. Pre záchranu celej kandidátnej listiny radikálna strana nakoniec ponúkla A. Labáthovi polovicu parlamentného volebného obdobia, čo on tiež neprijal. V novosadskom okrese sa kandidátom radikálnej strany stal Daka Popović a v novosadskom okruhu minister poľnohospodárstva Svetozar Stanković. Počas predvolebnej kampane prišlo k nečakanému zvratu. L. Mičátek prijal kandidatúru na kandidátnej listine demokratickej strany Lj. Davidovića. L. Mičátek tak išiel proti svojim dovtedajším politickým názorom, ktoré prezentoval ešte na jar toho roku. Aby demokrati získali na svoju stranu slovenských voličov, začal časopis demokratickej strany *Národ* ostrú kampaň proti SNRS. Svojimi útokmi prekonal aj časopis samostatnej demokratickej strany S. Pribičevića *Vidovdan*. Oba časopisy publikovali aj slovenské články, v ktorých útočili na predstaviteľov SNRS.¹³⁴ Politická agitácia SNRS pred voľbami bola dosť slabá a uskutočnila sa iba niekoľko týždňov pred konaním volieb. Nevyužila na to dostatočne ani slovenské národné slávnosti v Petrovci, ani časopis *Národnú jednotu*, neorganizovala samostatne predvolebné zhromaždenia a jej predstavitelia sa príležitostne zúčastnili iba na zhromaždeniach spolu s radikálnou stranou. Tak to bolo 3. septembra v Kysáči a Kulpíne a 4. septembra v Petrovci.¹³⁵ Slabá angažovanosť SNRS pravdepodobne vyplývala z toho, že Slováci nemali svojho slovenského kandidáta na kandidátnej listine radikálnej strany a mnohí boli sklamaní z doterajšej politiky radikálov. Slováci boli pre radikálov zaujímaví len preto, že im pomohli k volebnému víťazstvu. V Banáte a Srijeme nebola SNRS vôbec aktívna a nepostavila tam ani svojich kandidátov. Pre srbské politické strany nebola zaujímavým volebným partnerom, pretože sa zaobišli aj bez nej.

Z volieb vyšla víťazne Národná radikálna strana, ktorá v novom 313-člennom parlamente získala 112 poslaneckých kresiel. Nasledovali Chorvátska sedliacka strana

¹³³ Dohoda medzi Slov. národnou a roľníckou stranou a radikálnou stranou podpísaná. In *Národná jednota*, roč. 8, 1927, č. 29, s. 1.

¹³⁴ LABÁTH, Andrej. *Naša politika od prevratu dodnes*, s. 73.

¹³⁵ *Národná jednota*, roč. 8, 1927, č. 35, s. 1; Dôstojné zhromaždenie našej strany. In *Národná jednota*, roč. 8, 1927, č. 36, s. 2.

(S. Radić) spolu s Čiernohorskými federalistami a Slovinskou roľníckou stranou 61 kresiel, Demokratická strana 61, Samostatná demokratická strana 22, Slovinská ľudová strana spolu s Chorvátskou národnou stranou 21, Juhoslovanská moslimská organizácia 18, Roľnícka strana deväť, Nemecká strana šesť, Blok chorvátskych federalistov dve a Socialistická strana jedno kreslo.¹³⁶

SNRS aj napriek svojim politickým aktivitám s cieľom reorganizovať stranu a priblížiť ju ľudu vo voľbách prepadla. Neprosperovalo jej, že sa spojila s radikálnou stranou. V novosadskom volebnom okrese väčšina Slovákov v Petrovci, Hložanoch a Kulpíne volila samostatných demokratov S. Pribičevića. Viac ako polovica Kysáčanov volila demokratickú stranu Lj. Davidoviča, za ktorú kandidoval aj ich rodák L. Mičátek. Radikáli v spojení so SNRS v Petrovci a Hložanoch získali len niečo vyše tretiny hlasov, v Kulpíne asi polovicu a v Kysáči úplne prepadli, keďže získali len asi pätinu hlasov. Na základe údajov z Palánky a Silbašu môžeme usudzovať, že aj Slováci v palánskom okrese dali väčšinu hlasov niektorej z demokratických strán. Naopak v odžackom okrese volili Slováci väčšinou radikálov, kde získali radikáli asi polovicu hlasov. Nepodarilo sa nám získať údaje, ako volili Slováci v Banáte. Vzhľadom na to, že v Banáte bolo znemožňované verejne vystupovať slovenským politikom, hoci SNRS spolupracovala s radikálmi, predpokladáme, že tam Slováci volili väčšinou radikálnu stranu. V kovačickom okrese, kde boli dve veľké obce Kovačica a Padina, najviac hlasov získala práve radikálna strana.¹³⁷ Slováci v Srieme, najmä v Starej Pazove, volili prevažne Chorvátsku sedliacku stranu S. Radića.¹³⁸ V dôsledku rozdelenia medzi politickými predstaviteľmi Slovákov boli mnohí Slováci dezorientovaní a na voľbách sa nezúčastnili. Prekvapením bolo, že bývalý predseda SNS L. Mičátek kandidoval na kandidátke demokratickej strany. Hoci nebol zvolený, volili ho aj mnohí voliči SNRS.¹³⁹ SNRS už nebola hlavnou politickou reprezentantkou stranou Slovákov ani v Juhoslávii, ani vo Vojvodine.

Výsledky parlamentných volieb v roku 1927 v novosadskom volebnom okrese¹⁴⁰

Novosadský okres	Vládni radikáli	SDS (Pribičević)	DS (Davidovič)	CHSS (Radić)	Roľnícka st.	Nezávislí robotníci	Čobanić	Nemecká st.	Socialisti	Maďari	S. Miletić	Dr. R. Ilić
Petrovec	391	612	380	5	21	4	15	15	1	–	3	2
Hložany	176	247	111	1	2	1	4	5	–	–	–	1
Kysáč	101	213	472	4	11	2	6	4	2	1	22	5

¹³⁶ PETROVIĆ, Milić F. *Državni rodoslov Karljevine Jugoslavije /SHS 1918 – 1941*, s. 72.

¹³⁷ LABÁTH, Andrej. *Naša politika od prevratu dodnes*, s. 100-101.

¹³⁸ Výsledky volieb medzi nami a poznámky k nim. In *Národná jednota*, roč. 8, 1927, č. 37, s. 2.

LABÁTH, Andrej. *Naša politika od prevratu dodnes*, s. 75-76.

¹³⁹ S. Š. *Kronika nášho národného života*. In *Národný kalendár na priestupný rok 1928*, roč. 9, 1927, s. 166.

¹⁴⁰ Výsledky volieb medzi nami a poznámky k nim. In *Národná jednota*, roč. 8, 1927, č. 37, s. 2.

Kulpín	194	232	42	7	4	1	2	1	–	1	162	–
Begeč	95	21	79	1	82	3	4	–	1	4	242	3
Rumenka	95	49	27	1	37	2	25	1	3	81	70	3
Nový Futog	53	185	6	5	31	4	2	262	2	33	2	–
Starý Futog	299	112	7	2	116	6	27	116	14	4	35	25
Nový Sad	1197	981	518	57	18	66	222	212	91	1026	530	162
Despot Sv. Ivan (Despotovo)	67	147	21	–	21	1	5	2	–	1	244	2
Járek (Bački Jarak)	107	1	6	4	2	2	1	316	2	2	2	–
Temerin	62	69	1100	3	2	8	13	133	12	557	12	–
Pašičevo (Zmajevo)	205	76	55	5	4	6	31	433	49	–	53	12
Stará Šova (Ravno selo)	184	51	30	–	81	12	11	91	–	–	104	1
Nová Šova (Ravno selo)	171	–	4	–	–	2	–	283	1	25	1	2

Výsledky parlamentných volieb v roku 1927 v odžackom volebnom okrese¹⁴¹

Odžacký okres	Vládni radikáli	SDS (Pri- bičević)	DS (Davi- dović)	CHS (Radić)	Roľnícka st.	Nezávislí robotníci	Trifković	Nemec- ká st.
Pivnica	370	74	12	4	163	–	209	42
Selenča	306	2	214	26	14	–	121	–
Lalić	363	30	–	–	6	–	158	1

Výsledky parlamentných volieb v roku 1927 v palánskom okrese¹⁴²

Palánsky okres	Vládni radikáli	SDS (Pribević)	DS (Davidović)	CHSS (Radić)	Roľnícka st.	Nezávislí robotníci	Čobanić	Nemecká st.	Socialisti	Maďari	S. Miletić	Dr. R. Ilić
B. Palánka	129	25	118	1	–	1	3	124	3	20	18	1
Stará Palánka	225	264	47	–	6	2	3	30	3	–	42	2
Silbaš	247	653	99	–	51	1	6	4	–	1	83	–
Čéb (Čelárevo)	59	31	38	2	4	9	2	306	5	2	2	–
Bulkes (Maglić)	28	3	2	–	2	4	2	618	3	2	3	5

¹⁴¹ Výsledky volieb medzi nami a poznámky k nim. In *Národná jednota*, roč. 8, 1927, č. 37, s. 2.

¹⁴² Výsledky volieb medzi nami a poznámky k nim. In *Národná jednota*, roč. 8, 1927, č. 37, s. 2.

Plávna	259	8	133	35	5	2	5	54	3	8	–	3
Bukin (Mladenovo)	129	9	114	2	2	4	11	484	2	7	2	9
Gajdobra	115	2	45	7	2	9	2	390	–	6	6	3
Paraga (Parage)	20	131	26	1	50	2	1	–	–	2	93	1
Obrovac	96	128	34	3	3	2	2	266	3	1	30	1
Tovariševo	265	21	133	1	178	2	13	96	41	1	11	1

Na jeseň 1927 sa v niektorých obciach Vojvodiny konali obecné voľby. Volilo sa všeobecným, priamym a tajným hlasovaním. Počet obecných poslancov, teda *výborníkov*, sa určoval podľa celkového počtu obyvateľov na základe posledného sčítania obyvateľstva z roku 1921. Na každých 100 osôb sa vyberal jeden výborník, pričom počet výborníkov nesmel byť nižší ako 10 a vyšší ako 20. Vo veľkých obciach nesmel byť počet výborníkov menší ako 20 a väčší ako 40. V mestách, ktoré mali viac obyvateľov, sa počet výborníkov určoval iným spôsobom. Hlasovacie právo mali všetci obyvatelia zapísaní do volebných zoznamov. Za obecného výborníka mohol byť zvolený každý príslušník obce, ktorý mal hlasovacie právo a mal minimálne 24 rokov. Voliť nemohli obecní úradníci a zamestnanci v aktívnej štátnej službe, osoby v súdnom konaní s obcou, podnikatelia na obecných majetkoch a podnikoch, osoby dostávajúce podporu z verejných prostriedkov, odsúdené osoby.¹⁴³

V Iloku sa obecné voľby uskutočnili 2. októbra. Z 340 Slovákov, ktorí mali volebné právo, len 96 z nich volilo kandidátnu listinu SNRS. Volebným lídrom bol miestny evanjelický farár Adam Vereš. Namiesto očakávaných štyroch-piatich zvolených výborníkov, boli zvolení len dvaja slovenskí výborníci.¹⁴⁴

V nedeľu 2. októbra sa konalo zhromaždenie petrovskej organizácie SNRS. Rečníci vyzdvihli dôležitosť obecných volieb pre život ľudí v obci. A. Sirácky navrhol zostaviť jednu spoločnú kandidátnu listinu z takých ľudí, ktorí sa svojou prácou v minulosti zaslúžili o obecné dobro. Pri zostavovaní kandidátnej listiny brať ohľad na profesijné zloženie obyvateľstva, najmä veľký počet roľníkov. Cieľom malo byť, aby občania volili ľudí s politickým programom a nie tých, ktorí iba niečo sľubovali. Istý pán Vrbovský¹⁴⁵ navrhol, aby sa obyvatelia v obecných voľbách neriadili stránickou príslušnosťou, ale dobrom obce. A. Labáth kritizoval „nerozvážne“ rozhodnutia bývalých obecných úradov v Petrovci, ako bolo umiestnenie železničnej stanice 4 km od obce, zlé umiestnenie pošty

¹⁴³ Výtah z pravilníka o obecných voľbách. In *Národná jednota*, roč. 8, 1927, č. 38, s. 1.

¹⁴⁴ Voľba obecných výborníkov v Iloku. In *Národná jednota*, roč. 8, 1927, č. 41, s. 1.

¹⁴⁵ Možno ide o Pavla Vrbovského, inžiniera, národohospodárskeho pracovníka, publicistu. Bol najaktívnejším propagátorom pestovania chmeľu. V priebehu 30. rokov 20. storočia, takmer až do okupácie Juhoslávie v roku 1941, ponavštevoval takmer všetky slovenské osady v Báčke, Banáte a Srieme a prednášal o pestovaní chmeľu a jeho chorobách. Vo svojich národohospodárskych prednáškach propagoval aj pestovanie konope. Mal najväčšiu zásluhu pri budovaní družstevnej konopárne v Petrovci v rokoch 1936 – 1937. V Matici slovenskej v Juhoslávii bol od založenia v roku 1932 vedúci Národohospodárskeho odboru.

v obecnom dvore, kde nebolo dostatok svetla, a to, že sa obecné úrady nestarali o školu, učiteľov, cirkev a gymnázium.¹⁴⁶

30. októbra sa konalo predvolebné zhromaždenie SNRS v Hložanoch. Predstavitelia strany A. Mráz, A. Sirácky a A. Labáth apelovali na prítomných, aby volili SNRS a nedali sa zlákať inými stranami, lebo len SNRS skutočne zastáva práva Slovákov.¹⁴⁷ Hoci SNRS a radikálna strana podpísali predvolebnú spoluprácu pred parlamentnými voľbami, to však neplatilo pre obecné voľby. Radikálna strana chcela otestovať, akú má podporu miestneho obyvateľstva, preto do obecných volieb išla samostatne. Aj napriek tomu, že to boli len obecné voľby, ktoré mali lokálny význam, predvolebná agitácia bola veľmi ostrá.¹⁴⁸ Najmä radikálna strana pred voľbami používala nevyberané spôsoby, ako získať na svoju kandidátnu listinu niektorých Slovákov. Napríklad v Petrovci a Hložanoch hľadali vhodných kandidátov na ulici. Údajne sa vyskytol prípad, keď sa na volebnom zozname radikálnej strany v Petrovci ocitol Samuel Zvarec, ktorý bol členom SNRS a nikdy nedal písomný súhlas na to, aby bol na kandidátnej listine radikálnej strany.¹⁴⁹ Článok v *Národnej jednote* charakterizoval predvolebnú situáciu ako „bezuzdný boj a Korteši otvorili svoje zásobárne nenapodobiteľných výrazov a lží.“¹⁵⁰

Obecné voľby v roku 1927 ukázali, aké sú skutočné politické preferencie Slovákov. Veľa Slovákov nešlo voliť. Napríklad v Petrovci nevolilo 1 000 ľudí, čo bola takmer polovica všetkých voličov.¹⁵¹ Voľby ukázali, aká je radikálna strana medzi Slováckmi nepopulárna. Vo všeobecnosti väčšina Slovákov v Báčke volila opozíciu. SNRS vôbec nebola dominantná, ale bola iba jedna z viacerých. Slováci kandidovali nielen na kandidátnej listine SNRS, ale aj na listinách ostatných strán, prevažne opozičných. V Petrovci dostali najviac hlasov samostatní demokrati 609 – 20 mandátov a demokrati 306 hlasov, a teda 10 mandátov. SNRS bola až na treťom mieste s počtom 304 hlasov – 10 mandátov. Radikáli dostali len 18 hlasov, žiadny mandát. V Hložanoch dostala SNRS 137, demokrati 83 a radikáli 62 hlasov. V zmiešanej slovensko-srbskej obci Kulpín dostali najviac hlasov opoziční samostatní demokrati S. Pribičeviča 207 hlasov. SNRS bola druhá s počtom 131 hlasov. Nasledovali demokrati s počtom 128 a poslední radikáli Miletičovej frakcie so 102 hlasmi. V Kysáci SNRS vôbec neuspela. Najúspešnejší boli samostatní demokrati, ktorí dostali 376 hlasov. Nasledovali samostatní demokrati s počtom 214 hlasov a radikáli 100 hlasov. V Selenči, ktorá bola konfesiónálne rozdelená na evanjelikov a katolíkov, bola najúspešnejšia SNRS a získala 340 hlasov. Silnú podporu tu získali aj radikáli. „Radikálno-demokratický blok“ dostal 255 a radikáli 129 hlasov. V malej obci Lalíť získala SNRS 14, Pašičova frakcia radikálov sedem a radikáli štyri mandáty. V Pivnici,

¹⁴⁶ Zhromaždenie Slov. nár. roľníckej strany. In *Národná jednota*, 1927, roč. 8, č. 40, s. 1.

¹⁴⁷ LABÁTH, Andrej. Zhromaždenie Slovenskej národnej roľníckej strany v Hložanoch. In *Národná jednota*, roč. 8, 1927, č. 44, s. 1.

¹⁴⁸ Slováci na obecných voľbách. In *Národná jednota*, roč. 8, 1927, č. 45, s. 1.

¹⁴⁹ Ako radikálna strana zostavovala svoju volebnú listinu v Petrovci. In *Národná jednota*, roč. 8, 1927, č. 44, s. 1.

¹⁵⁰ Slováci na obecných voľbách. In *Národná jednota*, roč. 8, 1927, č. 45, s. 1.

¹⁵¹ Slováci na obecných voľbách. In *Národná jednota*, roč. 8, 1927, č. 45, s. 1. Výsledky volieb. In *Národná jednota*, roč. 8, 1927, č. 45, s. 2.

druhej najväčšej slovenskej obci v Báčke, získala SNRS 14, slovenský roľnícky blok 13, staroradikáli sedem, samostatní demokrati päť a radikáli jeden mandát.

V Banáte v kovačiskom volebnom okrese, kde boli dve najväčšie banátske slovenské obce Kovačica a Padina, súhrnne získali radikáli 131, samostatní demokrati 63, spojená opozícia 42, demokrati 36, roľníci 19, Chorvátska sedliacka strana 12, radikáli disidenti 10, Rumuni osem, priemyselníci sedem, občiansky blok šesť, strana chudoby štyri a nemecká strana tri mandáty.¹⁵² V Kovačici dostali radikálno-roľnícko-demokratická listina 16, samostatní demokrati 15, remeselníci sedem a odštiepení demokrati dva mandáty. Na novozvolenom zasadnutí výborníkov sa kovačickým richtárom stal samostatný demokrat Tomáš Boleráz, podrichtárom Štefan Varga z radikálno-roľnícko-demokratickej listiny a pokladníkom Juraj Sládeček z radikálnej listiny.¹⁵³ Ako vidno na príklade Kovačice Slováci v Banáte sa vôbec neorganizovali v SNRS, ale v iných politických stranách. SNS a jej pokračovateľka SNRS boli prevažne záležitosťou Slovákov v Báčke a čiastočne v Srieme.

Najaktívnejším členom SNRS počas obecných volieb a po voľbách bol kníhtlačiar A. Labáth. Pred voľbami apeloval na Slovákov, aby volili slovenskú stranu (SNRS), ktorá rozumie Slovákom lepšie ako iné neslovenské strany. 15. decembra v *Národnej jednote* publikoval výzvu slovenským obciam, aby vypísali konkurzy na voľbu obecných slovenských úradníkov, či už ide o notárov, podnotárov, alebo pisárov.¹⁵⁴ Niektoré slovenské obce tak robili ako napr. banátsky Slovenský Alexandrovec, kde na miesta úradníkov vypísali konkurz.¹⁵⁵ Ale ako to často býva, niektorí úradníci sa bránili zmenám a nechceli prísť o svoje úradnícke miesto. Stalo sa tak v Padine v decembri 1927, kde väčšina obecných výborníkov požadovala, aby novozvolené obecné predstaviiteľstvo¹⁵⁶ vypísalo konkurz na miesta úradníkov, aby boli úradnícke miesta v slovenskej obci obsadené Sloákmi. To sa nepáčilo obecnému notárovi, istému Srbovi Popovičovi, ktorý zvolal obecné zhromaždenie s hlavným bodom programu verifikácie výborníckych mandátov s cieľom zrušiť výbornícky mandát lekárnik Ján Petráša, ktorý inicioval vypísanie konkurzu na úradnícke miesto. Podľa notára Popoviča, ktorý nemal ani stredoškolské vzdelanie, sa o vypísaní konkurzu nesmeli rokovať bez prítomnosti okresného prednostu („načelnika“). Dúfal, že v prítomnosti okresného prednostu Slováci nebudú mať odvahu požadovať konkurz. Notárovo počínanie nemalo oporu ani v zákone, ani v nariadení Ministerstva vnútra č. 15.300/927 a chcel tým zastrašiť Sloákov.¹⁵⁷ Aj napriek týmto obštrukciám bol nový obecný notár vymenovaný v marci 1928. Stal sa ním bývalý petrovský notár Ján Lamoš, ktorého si potom v apríli obec jednohlasne zvolila za notára.¹⁵⁸

¹⁵² Výsledok volieb. In *Národná jednota*, roč. 8, 1927, č. 45, s. 2.

¹⁵³ Voľby v Kovačici. In *Národná jednota*, roč. 8, 1927, č. 48, s. 2.

¹⁵⁴ Slovenským obciam. In *Národná jednota*, roč. 8, 1927, č. 50, s. 3.

¹⁵⁵ Slovenským obciam. In *Národná jednota*, roč. 8, 1927, č. 52, s. 2.

¹⁵⁶ Obecný výbor.

¹⁵⁷ Dopis z Padinej. In *Národná jednota*, roč. 8, 1927, č. 51, s. 2.

¹⁵⁸ ŠÍŠKA, Samuel. Kronika nášho národného života. In *Národný kalendár na obyčajný rok 1929*, roč. 10, 1928, s. 187.

5. Koniec parlamentarizmu v SHS a zánik Slovenskej národnej roľníckej strany

Politická situácia v Juhoslávii bola po voľbách v roku 1927 ešte búrlivejšia ako predtým. Radikálna strana a demokratická strana podporované Slovinskou ľudovou stranou a Juhoslovanskou moslimskou organizáciou mali v parlamente väčšinu. Režim prenasledoval opozíciu a vládol pomocou korupcie. Opozícia protestovala proti nedemokratickým metódam v parlamente, ale vláda radikála V. Vukičevića to ignorovala. Vtedy koncom roka 1927 vytvorili Nezávislá demokratická strana S. Pribičevića (zložená hlavne zo Srbov intelektuálov z územia bývalého Rakúsko-Uhorska) a Chorvátska sedliacka strana S. Radića Sedliacku demokratickú koalíciu, ktorá chcela legálnymi prostriedkami zmeniť vládny systém a zabezpečiť rovnoprávnosť Chorvátska a ďalších území so Srbskom.¹⁵⁹ Slovné politické hádky a urážky v parlamente medzi Chorvátmi a Srbmi vyvrcholil v lete 1928 a vyústili do vraždy na pôde parlamentu. Radikálny poslanec Puniša Račić 20. júna zastrelil v parlamente dvoch chorvátskych poslancov a troch ďalších, medzi ktorých patrili aj S. Radić, zranil. Chorváti požadovali okamžité rozpustenie parlamentu a vypísanie nových volieb. Chorvátska sedliacka demokratická koalíciu opustila Belehrad a odišla do Záhrebu. V chorvátskych mestách sa organizovali demonštrácie. Odpor proti Račićovmu činu sa otočil proti radikálnej strane a „*vo Vojvodine celé organizácie prechádzali na stranu Sedliackej demokratickej opozície*“.¹⁶⁰ Po krátkom váhaní kráľ vyjadril podporu vládny stranám a zostavením vlády poveril Slovinca Antona Korošeca. 8. augusta však S. Radić zraneniu podľahol. Po jeho smrti sa na čelo Chorvátov postavil Vladimir Maček a Chorváti vystupňovali svoje požiadavky a požadovali federalizáciu kráľovstva na sedem, respektíve päť častí.¹⁶¹ K dohode medzi Chorvátmi a vládou, kde mali rozhodujúce slovo Srbi a nič sa nedialo bez vedomia kráľa, však nedošlo. Vláda dokonca stratila podporu demokratov a 31. decembra 1928 A. Korošec odstúpil. Kráľ Alexander I. sa snažil vyriešiť vlečúcu sa parlamentnú krízu po svojom a od leta začal tajne pripravovať štátny prevrat. Pre svoje úmysly získal aj podporu Francúzska.¹⁶²

Voľby v roku 1927 ukázali, že SNRS nemá väčšinovú podporu Slovákov vo Vojvodine. Slováci nielenže nevolili SNRS, ale postupne sa stávali členmi iných strán. Voľby v roku 1927 znamenali politický rozkol medzi Slovákami vo Vojvodine. Veľký vplyv na politické aktivity SNRS a Slovákov vo Vojvodine mali aj udalosti v Juhoslávii v roku 1928. Slováci vo Vojvodine sa po vražde v parlamente ešte viac začali prikláňať k vládnej opozícii. Pôsobenie SNRS bolo v tom čase ovplyvnené dvoma faktormi. Prvý faktor bol sústavný neúspech v štátnych voľbách, keď sa jej nedarilo získať aspoň jedno poslanecké miesto v štátnom parlamente. Druhým faktorom bola zlá politická situácia v Juhoslávii v rokoch 1927 – 1928. V takejto situácii bola SNRS počas roka 1928 ako

¹⁵⁹ ŠESTÁK, Miroslav et. al. *Dějiny Jihoslovanských zemí*, s. 406.

¹⁶⁰ LABÁTH, Andrej. *Naša politika od prevratu dodnes*, s. 86.

¹⁶¹ ŠESTÁK, Miroslav et. al. *Dějiny Jihoslovanských zemí*, s. 408.

¹⁶² PIRJEVEC, Jože. *Jugoslávije 1918 – 1992*. Praha : Argo, 2000, s. 55 a 65, ISBN 80-7203-277-1.

celok pasívna, akoby ani nejestvovala a v *Národnej jednote* sa neuvádzali žiadne jej aktivity. Po reorganizácii a hlavne po voľbách sa strana zamerala na roľnícku politiku a popri tom sa snažila obhajovať kultúrne a národné záujmy Slovákov. Odrazom tejto politiky boli aj roľnícke porady konané počas národných slávností v Petrovci v roku 1928. Neboli organizované priamo SNRS, ale vedúcu úlohu na poradách mali hlavní predstavitelia strany. Plánovali založiť ústredný výbor, ktorý by sa staral o zakladanie roľníckych združení v obciach, kde žili Slováci, ale v priebehu roka 1928 s tým ďalej nepokročili. Do tohto obdobia patrí aj smrť bývalého predsedu SNS Ľ. Mičátka. Zomrel 6. júla vo Viedni a pochovaný bol v Trenčíne. O dva roky neskôr 7. mája 1930 zomrel aj dlhoročný podpredseda SNS Ján Grúnik.¹⁶³ Na prelome 20. a 30. rokov sa tak vymenila generácia slovenských vojvodinských politikov. Postupne odišla generácia slovenských politických dejateľov vyrastajúca v časoch Rakúsko-Uhorska, z ktorého si priniesli staré politické zmýšľanie a spôsoby politickej činnosti, ktoré sa v nových politických podmienkach Juhoslávie po roku 1918 veľmi neosvedčili. Nová nastupujúca generácia slovenských dejateľov sa zocelovala v politických zápasoch nových pomerov v Juhoslávii, takže bola viac prispôbivejšia.

6. januára 1929 kráľ Alexander uskutočnil štátny prevrat. Zrušil Vidovdanskú ústavu z roku 1921, rozpustil parlament a pomocou armády nastolil osobnú diktatúru. Zrušil orgány obecnej samosprávy, nariadil rozpustenie všetkých strán a zaviedol prísnu cenzúru tlače. Kráľ vládol bez ústavy a parlamentu, menoval predsedu vlády a ministrov, ktorí boli zodpovední iba jemu. Nový režim sa opieral o vojenské špičky, štátny bezpečnostný aparát, časť srbskej a slovinskej politickej reprezentácie a časť chorvátskych a slovinských hospodárskych a finančných kruhov. 3. októbra 1929 premenoval Kráľovstvo SHS na Kráľovstvo Juhoslávia.¹⁶⁴ S cieľom dokončiť unifikáciu a centralizáciu krajiny boli zrušené všetky dovtedajšie historické oblasti so starými hranicami a krajina bola rozdelená na deväť bánovín.¹⁶⁵ Na zabezpečenie svojej moci a jednoty krajiny sa snažil využiť juhoslovanskú národnú myšlienku o jednom juhoslovanskom národe. Táto myšlienka nenašla ohlas ani medzi srbskými radikálmi, ani v Chorvátskej sedliackej strane.

Zákaz politických organizácií sa, samozrejme, dotkol aj SNRS. 17. januára dostala strana výzvu, aby do 24 hodín podala žiadosť, ak chce aj naďalej pôsobiť. Po dohode s viacerými politickými činiteľmi strana oznámila nasledovné: „*Vzhľadom na terajší stav v krajine Slovenská národná roľnícka strana zastavuje svoju činnosť*“ („*S obzirom na posotojeće stanje u državi Slovenská národná roľnícka strana obustavlja svoj rad.*“). Bola to posledná aktivita strany. Zároveň bol v obecnom dome v Petrovci do rúk notára Jána Dedinského odovzdaný celý archív strany. 18. januára boli rozpustené všetky politické organizácie.¹⁶⁶ SNRS v skutočnosti prestala byť aktívna už po voľbách v roku 1927. Ústava z 3. septembra 1931, ktorú vyhlásil kráľ Alexander I. v 13. paragrafe,

¹⁶³ LABÁTH, Andrej. *Naša politika od prevratu dodnes*, s. 84-85.

¹⁶⁴ ŠESTÁK, Miroslav et. al. *Dějiny Jihoslovanských zemí*, s. 417-419.

¹⁶⁵ Bánovina alebo bánstvo. Vyššia administratívna jednotka Juhoslovanského kráľovstva v rokoch 1929 – 1941. V Juhoslávii bolo spolu deväť bánovín.

¹⁶⁶ LABÁTH, Andrej. *Naša politika od prevratu dodnes*, s. 86-87.

síce povoľovala zhromažďovanie a združovanie občanov, ale zakazovala náboženské, kmeňové (národné) a regionálne (krajové) združovanie, ktoré malo stranicko-politický a telovýchovný charakter.¹⁶⁷ SNRS už nebola obnovená a Slováci až do obsadenia Juhoslávie v apríli 1941 už neiniciovali, ani nezaložili vlastnú politickú stranu.

Hlavnou charakteristikou politickej aktivity Slovákov rokoch 1924 – 1929 bola spolupráca SNS (SNRS) s radikálnou stranou a ako reakcia na to odklon väčšiny Slovákov od SNS (SNRS) a ich príklon k iným politickým stranám. Na začiatku tohto obdobia sa ešte Slováci nádejali, že ich strana bude úspešná, ale na konci v to už nikto nedúfal. Štátny prevrat kráľa Alexandra mnohí Slováci prijali so zadosťučinením, pretože okrem SNRS zanikli aj ostatné celoštátne politické strany. Slováci a SNS (SNRS) boli v ťažkom postavení celé obdobie, pretože spolupráca s niektorou celoštátnou srbskou politickou stranou znamenala pomstu od druhej, keď sa zmenili politické pomery. Veľmi negatívne vplývalo na slovenskú politiku časté striedanie vlád a časté voľby (namiesto každé štyri roky boli voľby každý druhý rok). To, čo Slováci získali od jednej vlády za spoluprácu s vládnu stranou, to väčšinou stratili po zmene politických pomerov. Najvýznamnejší politicky činní Slováci vo Vojvodine v rokoch 1924 – 1929 boli okrem predsedu SNS Ľudovíta Mičátka, petrovskí inteligenti na čele s kníhtlačiarom Andrejom Labáthom.

Zoznam použitých prameňov a literatúry:

Pramene (periodiká)

Národná jednota 1922 – 1929

Národný kalendár 1923 – 1929

Naše zahraničí 1920 – 1929

Ustav Kraljevine Jugoslavije. Beograd : Državna štamparija Kraljevine Jugoslavije, 1931, 39 s.

Ustav Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca. Beograd : Državna štamparija Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca, 28. juna 1921, 48 s.

Odborná literatúra

DUGAČKI Vlatka. „Manjinska posla“ – Političko organiziranje češke i slovačke manjine na izborima na Ustavotvornu skupštinu 1920. godine. *Časopis za suvremenu povijest*, roč. 44, 2012, č. 2, s. 389-413, ISSN 0590-9597.

DUGAČKI, Vlatka. *Svoj svome Češka i slovačka manjina u međuratnoj Jugoslaviji (1918.- 1941.)*. Zagreb : Srednja Europa, 2013, 475 s. ISBN 978-953-7963-04-0.

GUBOVÁ ČERVENÁ, Gabriela. *Slováci v Kráľovstve Srbov, Chorvátov a Slovincov 1918 – 1929*. Báčsky Petrovec : Slovenské vydavateľské centrum, 2015, 320 s. ISBN 978-86-7103-448-7.

¹⁶⁷ *Ustav Kraljevine Jugoslavije*. Beograd : Državna štamparija Kraljevine Jugoslavije, 1931, s. 6.

JANKOV, Dragomir. *Vojvodina propadanje jednog regiona*. Novi Sad : Graphica Academica, 2004, 119 s. ISBN 86-85219-00-0.

LABÁTH, Andrej. *Naša politika od prevratu dodnes*. Petrovec : Kníhtlačiareň úč. spol., 1932, 104 s.

PETROVIĆ, Milić F. *Državni rodoslov Karljevine Jugoslavije /SHS 1918 – 1941*. Beograd : Prosvetni pregled, 2008, 439 s. ISBN 978-86-7055-072-8.

PIRJEVEC, Jože. *Jugoslávije 1918 – 1992*. Praha : Argo, 2000, 461 s. ISBN 80-7203-277-1.

ŠESTÁK, Miroslav et. al. *Dějiny Jihoslovanských zemí*. Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 1998, 756 s. ISBN 80-7106-266-9.

TKÁČ, Ján. Politický život Slovákov vo Vojvodine v rokoch 1918 – 1924. In *Historický zborník, vedecký časopis o slovenských národných dejinách*, roč. 33, 2023, č. 2, s. 41-77. ISSN 1335-8723.

TKÁČ, Ján. Slováci vo Vojvodine a pozemková reforma a kolonizácia v Juhoslávii (1918 – 1941). In *Verbum Historiae*. ISSN 1339-4053 (online), 2020, č. 2, s. 121-152.

PhDr. Ján Tkáč, PhD.

Univerzitná knižnica v Bratislave

Ventúrska 11

811 01 Bratislava, Slovakia

tkac1985@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0009-0008-3018-9752>